

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**VPLIVI MIGRACIJSKIH TOKOV NA TRG DELA OB ŠIRITVI
EVROPSKE UNIJE**

Ljubljana, junij 2002

KLARA STOVIČEK

IZJAVA

Študentka Klara Stoviček izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Bogomirja Kovača in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. RAZLOGI ZA MIGRIRANJE	2
2.1. MAKROEKONOMSKI DEJAVNIKI	2
2.1.1. <i>Realne razlike v dohodkih (neoklasičen pristop) .....</i>	<i>3</i>
2.1.2. <i>Zaposlitvene možnosti .....</i>	<i>6</i>
2.2. MIKROEKONOMSKI DEJAVNIKI	7
2.2.1. <i>Starost .....</i>	<i>9</i>
2.2.2. <i>Kvalifikacijska struktura .....</i>	<i>9</i>
2.2.3. <i>Zakonski stan, struktura gospodinjstev .....</i>	<i>10</i>
2.2.4. <i>Nenaklonjenost tveganju .....</i>	<i>10</i>
2.2.5. <i>Relativno poslabšanje .....</i>	<i>10</i>
2.2.6. <i>Razdalja .....</i>	<i>10</i>
2.2.7. <i>Informacijski stroški in stroški iskanja .....</i>	<i>11</i>
2.2.7.1. <i>Vpliv informacijske mreže v ciljni državi (network effect) .....</i>	<i>11</i>
2.2.7.2. <i>Tehtanje čakanja (option value of waiting) .....</i>	<i>11</i>
2.2.8. <i>Družinske migracije .....</i>	<i>11</i>
2.3. »PUSH« IN »PULL« MIGRACIJE	12
3. KRATEK PREGLED POVOJNIH MIGRACIJSKIH TOKOV V DRŽAVE SEDANJE EU	13
3.1. PRVO OBDOBJE (1945-1960): SITUACIJA PO VOJNI IN VPLIVI DEKOLONIZACIJE	13
3.2. DRUGO OBDOBJE (1955-1973): DELOVNE MIGRACIJE	13
3.3. TRETJE OBDOBJE (1974-1988): OMEJEVANJE MIGRACIJ	14
3.4. ČETRTO OBDOBJE (OD 1988): RAZPAD SOCIALISTIČNEGA SISTEMA	15
4. NAPOVEDOVANJE MIGRACIJSKEGA POTENCIALA IZ CEEC	16
4.1. MAKROEKONOMSKE ŠTUDIJE	17
4.2. MIKROEKONOMSKE ŠTUDIJE	22
4.3. CEEC SPECIFIČNI VZROKI ZA MANJŠI MIGRACIJSKI POTENCIAL	24
4.4. SKLEP PREGLEDA ŠTUDIJ	25
5. VPLIVI MIGRACIJ NA TRG DELA; PREDSTAVITEV RAZLIČNIH MODELOV TRGA DELA	26
5.1. ENOSTAVNI MODEL (HOMOGENO DELO)	26
5.2. MODEL S HETEROGENIM DELOM BREZ TRŽNIH NEPOPOLNOSTI OZ. POPOLNO PRILAGODLJIVOSTJO PLAČ	28
5.2.1. <i>Primer migriranja neizobraženih delavcev .....</i>	<i>29</i>
5.2.2. <i>Primer migriranja izobraženih delavcev .....</i>	<i>30</i>
5.3. MODEL S HETEROGENIM DELOM TER NEPOPOLNIM (RIGIDNIM) TRGOM DELA	31
5.3.1. <i>Primer migriranja neizobraženih delavcev .....</i>	<i>32</i>
5.3.2. <i>Primer migriranja izobraženih delavcev .....</i>	<i>34</i>
5.4. SKLEP	37

6. ŠTUDIJE O TRGU DELA V EVROPI S Poudarkom NA NEMČIJI IN AVSTRIJI	37
6.1. VPLIV MIGRANTOV NA PLAČE.....	37
6.1.1. Pregled študij, ki ocenjujejo vpliv deleža migrantov na višino plač (domačih delavcev ali migrantov samih) v določenih industrijskih panogah.....	37
6.1.2. Pregled študij, ki ocenjujejo vpliv deleža migrantov na razliko v plačah (domačih delavcev ali migrantov samih) med različnimi regijami.....	38
6.1.3. Pregled študij, ki ocenjujejo vpliv deleža migrantov na višino plač domačih delavcev ali migrantov samih preko ocenjevanja Translog produkcijske funkcije.....	39
6.1.4. Kritika študij.....	39
6.2. VPLIV MIGRANTOV NA BREZPOSELNOST	40
6.3. POVEZAVA DOLOČENIH ŠTUDIJ NAPOVEDOVANJA MIGRACIJSKEGA POTENCIALA S ŠTUDIAMI VPLIVOV MIGRANTOV NA PLAČE IN BREZPOSELNOST	41
6.4. METODOLOŠKI PROBLEMI OCENJEVANJA VPLIVA MIGRANTOV NA TRG DELA	43
7. ZAKLJUČEK.....	44
8. LITERATURA	46

1. Uvod

V teku priključevanja posameznih držav k Evropski skupnosti (Italija v letu 1957, Grčija v letu 1981, Španija in Portugalska v letu 1986) se je vselej v razvitejših državah sedanje EU pojavil problem vprašanja integracije trga dela znotraj razširjene skupnosti držav. Tudi s tokratno prihodnjo razširitvijo Evropske unije proti jugovzhodu so se v zadnjih letih, deloma tudi kot odgovor na pretirane napovedi migracijskega potenciala politikov in medijev, pojavile številne študije, ki poskušajo z različnimi metodološkimi pristopi izračunati predvidene migracijske tokove, ki bi se generirali ob takojšnji odpravi omejitev pretoka delovne sile. Vzporedno s temi študijami se je pojavil tudi drugi sklop študij, ki poskušajo analizirati vpliv določenega pritoka migrantov na trg delovne sile, predvsem pa na plače in brezposelnost manj izobraženih delavcev, saj naj bi bili le ti tako po teoretičnih predpostavkah (teorija avtorjev Heckscher in Ohlin) kakor po nekaterih empiričnih študijah, izvedenih za ameriški trg delovne sile, najbolj prizadeti ob liberalizaciji trga dela.

V svoji diplomski nalogi predstavljam pregled in skupne bistvene zaključke študij napovedovanja migracijskega potenciala iz skupine petih ali desetih pridruženih držav članic ter študij vplivov pričakovanega pritoka migrantov na trg dela ciljnih držav, zlasti Avstrije in Nemčije. V ta namen je najprej bistveno poznavanje razlogov za migriranje (*poglavje 2*). Sjaastad je že leta 1967 s svojim klasičnim mikroekonomskim prispevkom v reviji »Journal of Political Economy« opozoril, da enostavna primerjava razlik v $BDP_{p.c.}$ in plačah ter stopnji brezposelnosti na agregatnem nivoju med posameznimi izvornimi in ciljnimi državami ne zadostuje za napovedovanje migracijskega potenciala. V ospredje postavlja posameznika, ki glede na svoje osebne značilnosti tehta in dojema odločitev za emigracijo kot investicijo s pričakovanimi stroški in donosi pod pogoji nezanesljivosti in tveganja. Tako obstajata glede na različen način zajemanja in obdelave podatkov dve glavni veji študij napovedovanja migracijskega potenciala, ki jih podrobneje predstavljam v *poglavju 4* (s katerim tudi zaključujem prvi del diplomske naloge). Ker makroekonomske študije napovedovanja migracijskega potenciala pogosto za izračun regresijskih koeficientov postavljenih ekonometričnih enačb uporabljajo ex post podatke migracijskih tokov ob razširitvi Evropske skupnosti v preteklosti, predstavljam za razumevanje političnega in ekonomskega ozadja izbranega obdobja zajetja podatkov (teh študij) kratek pregled »push« in »pull« dejavnikov dosedanjih migracijskih tokov na območju sedanje Evropske unije, in sicer od leta 1945 dalje (*poglavje 3*).

Osrednjo temo drugega dela diplomske naloge zavzema trg dela ciljnih držav. V formalni obliki (*poglavje 5*) predstavljam najprej vplive pritoka migrantov v treh modelih trga dela, pri čemer izbor enostavnega modela opravičuje jasna in osnovna logika zakonitosti sprememb na trgu dela, vključno s spremembo distribucije dohodka po lastnikih produkcijskih faktorjev. Najbliže realnim razmeram na evropskem trgu dela s tržnimi nepopolnostmi se približa tretji model, ki upošteva diferencirani faktor dela ter predpostavlja rigiden trg dela z vplivom sindikatov na višino plač za neizobraženo delovno silo. Teoretični del dopolnujem nato še s

pregledom in skupnimi zaključki empiričnih študij vpliva povečanega deleža migrantov na višino plač oz. stopnjo brezposelnosti za posamezne skupine domačih delavcev in tudi migrantov samih (*poglavje 6*). V to poglavje sem vključila tudi povezavo študij napovedovanja migracijskega potenciala in študij trga dela ob predpostavki, da število napovedanih migrantov v celoti predstavljajo delovni migranti v industrijskih panogah.

Slovenija sodi v t.i. »buffet zone« (vmesno cono), kjer bo v prihodnje, še posebej po vključitvi v EU, prevzela vlogo tako ciljne države priseljevanja (napram priseljencem iz Balkana, nekaterih držav Vzhodne Evrope in vse bolj tudi ljudi iz neevropskih držav tretjega sveta) kakor tudi izvorne (napram državam EU). Kot izvorna država se bo morala soočiti z ustreznim reguliranjem problema bega možganov, kot ciljna država s precej neugodnim demografskim položajem in možnim pomanjkanjem delovne sile v prihodnje pa z izzivom oblikovanja ustrezne migracijske politike. Glede na to, da v sedanji politiki notranjih migracij EU velja, da vsaka država sama izvaja in določa migracijsko politiko (ob upoštevanju splošno dogovorjenih načel članic EU), ponujam v svoji diplomski nalogi kot v pomoč za ustrezno obvladovanje pritoka migrantov zlasti teoretično ozadje za oblikovanje migracijske politike ciljnih držav, deloma tudi neposredne izkušnje držav članic EU z izvajanjem migracijske politike v preteklosti.

V prilogah predstavljam tabele, ki so ključne za razumevanje interpretacije rezultatov pregleda študij ter prispevek o ekonomskem in socialnem položaju migrantov v Avstriji in Nemčiji.

2. Razlogi za migriranje

Dosledna opredelitev relevantnih razlogov za migriranje v regresijski enačbi ocenjevanja in napovedovanja migracijskega potenciala je izjemno pomembna. V številnih študijah najpogosteje proučevane razlike v dohodkih dela (mejni produktivnosti dela) so se izkazale za pomemben razlagalen faktor migracij, ki pa je pristranski, če se ne upošteva razlagalna moč še drugih faktorjev. Tako je nastalo veliko teorij, ki ponujajo široko paleto pojasnjevalnih spremenljivk in jih je glede na tip izbranih spremenljivk možno razvrstiti med mikroekonomske in makroekonomske teorije.

2.1. Makroekonomski dejavniki

Makroekonomski dejavniki z uporabo agregatnih podatkov določajo povod za migriranje preko vseh posameznikov skupaj. Tabela 1 ponuja pregled makroekonomskih dejavnikov in njihovih operacijskih spremenljivk.

Rezultate pregleda študij makroekonomskih dejavnikov, ki vplivajo na nagnjenost k migriranju oz. na migracijski potencial, glej v tabeli 1 na str. 4 v prilogah.

Tabela 1: Pregled makroekonomskih dejavnikov z operacijskimi spremenljivkami

Makroekonomski dejavniki	Operacijske spremenljivke
Realne razlike v dohodkih	Razlike v plačah (PPP), razlike v BDP _{p.c.} (PPP)
Zaposlitvene možnosti	Stopnja brezposelnosti, prosta delovna mesta, pogostost odpuščanja, rast prebivalstva
Lokalne, netrgujoče dobrine (razlike v življenjskem standardu)	Indeks življenjskih stroškov, stopnja urbanizacije, % lastnikov hiš, javni izdatki za izobraževanje, višina socialnih transferjev, temperatura

PPP = Purchasing Power Parity (pariteta kupne moči)

BDP_{p.c.} = Bruto domači proizvod na prebivalca

Vir: Alecke, Huber, Untiedt, 2001, str. 75.

2.1.1. Realne razlike v dohodkih (neoklasičen pristop)

Model določa kot izključen vzvod za migracije razlike v dohodkih dela med državami, ki sledijo iz razlik v relativni opremljenosti s produkcijskimi faktorji. Posamezniki maksimirajo svojo korist glede na njihovo proračunsko omejitev, pri čemer so plače osrednji razlagalni faktor. Obstojajo regije s primanjkljajem dela relativno napram kapitalu (z visokimi ravnotežnimi plačami) in regije s presežkom dela relativno napram kapitalu (z nizkimi ravnotežnimi plačami). Ta razlika v plačah povzroča migracijski tok iz regije z nizkimi ravnotežnimi plačami v regijo z visokimi ravnotežnimi plačami. Migracijski tok se zaključi takoj, ko je mejna produktivnost dela med regijama izenačena. Migracijski potencial po tem modelu je tem večji, čim večje so dejanske razlike v plačah med regijami. Podobno lahko h konvergenci dohodkov vodi tudi trgovanje (zamenjava delovno intenzivnih produktov iz delovno intenzivnih držav za kapitalsko intenzivne produkte iz kapitalsko intenzivnih držav) in kapitalski tokovi med regijami (potekajo v nasprotni smeri kot predvideni tokovi dela).

Kot tipični primer napovedovanja števila migrantov po tem modelu se navaja študija avtorjev Barra in Sala-I-Martin (1995), ki napovedujeta letni migracijski potencial iz držav vzhodne in srednje Evrope (CEEC) po nižji oceni variante v številu 590.000 migrantov in po višji oceni variante v višini 1,2 milijona migrantov.

K neposrednemu kritičnemu razmisleku in dopolnitvi tega modela vodita dve izbrani študiji, in sicer študija avtorjev Alecke, Huber, Untiedt (2001), ki poskuša s testiranjem enačb pokazati na manjšo vlogo BDP_{p.c.} pri razlagi migracijskega potenciala, ter študija avtorjev Faini in Venturini (1994), ki opozori na neenolično razmerje med rastjo BDP_{p.c.} in migracijskim potencialom. Poleg realnih razlik v BDP_{p.c.} med regijami slednje navedena študija pokaže tudi na potrebo ločenega preučevanja nivoja BDP_{p.c.} v ciljni in izvorni državi migrantov za ocenjevanje oz. napovedovanje migracijskega potenciala.

Študija OECD (Alecke, Huber, Untiedt, 2001, str. 64-70) ugotovi s testiranjem enačb na precej manjši pomen razlik v BDP_{p.c.} med izvorno in ciljno državo pri odločanju potencialnih migrantov.

Enačbi: ¹

$$m_{rst} = \alpha_0 + \alpha_1 (\ln Y_{rt} - \ln Y_{st}) + \varepsilon_{rst} \quad (1)$$

$$m_{rst} = \alpha_1 \ln Y_{rt} - \alpha_2 \ln Y_{st} + \alpha_3 \ln(1 - UE_{rt}) - \alpha_4 \ln(1 - UE_{st}) + \sum_{r=1}^R \lambda_r D_r + \sum_{s=1}^S \lambda_s D_s + \varepsilon_{rst} \quad (2)$$

Namen raziskave je testiranje druge enačbe z namenom prikazati veljavnost prve ob uporabi podatkov za primer migracijskih tokov znotraj EU (za obdobje 1983-1991).² Pri ocenjevanju druge enačbe brez upoštevanja časovno nespremenljivih konstant po skupinah držav so raziskovalci dobili običajne rezultate, ki odražajo visoko statistično značilnost BDP_{p.c.} ciljnih držav in držav prejemnic. Stopnja brezposelnosti v obeh skupinah državah se je izkazala kot statistično neznačilna. Edino odstopanje med enačbama je razvidno preko $\alpha_1 \neq \alpha_2$, kar pomeni, da bi bilo potrebno upoštevati ločen nivo BDP_{p.c.} in ne zgolj razlike v BDP_{p.c.}. Ob ocenjevanju druge enačbe z vključenimi časovno nespremenljivimi konstantami za obe skupini držav so enačbo ena gladko zavrnilo s statistično neznačilnim BDP_{p.c.} ciljnih in izvornih držav ter statistično značilno stopnjo brezposelnosti izvornih držav. Pri ocenjevanju modela ne morejo zavrniti ničelne hipoteze, da so časovno nespremenljive konstante izvornih držav enake, lahko pa zavrnejo ničelno hipotezo o enakosti časovno nespremenljivih konstant ciljnih držav. Pri končnem ocenjevanju druge enačbe z izključeno spremenljivko časovno nespremenljivih konstant izvornih držav ne morejo zavrniti ničelne hipoteze, da imajo BDP_{p.c.} in stopnja brezposelnosti enako elastičnost v obeh skupinah držav. Končni rezultat pokaže na večji pomen stopnje brezposelnosti napram BDP_{p.c.} pri obeh skupinah držav ter na pomembnost upoštevanja različnosti časovno nespremenljivih konstant ciljnih držav. Na podoben način so avtorji študije testirali prvo in drugo enačbo za primer migracijskih tokov iz Vzhodne proti Zahodni Nemčiji v času združitve le te. Končni rezultat je pokazal, da osnovni dejavnik pri razlagi migracijski tokov predstavljajo razlike v dohodku med obema deloma Nemčije, s tem da imajo pomembno vlogo tudi časovno nespremenljivi konstanti obeh delov Nemčije.

¹ Razlaga kratic:

- r = ciljna država
- s = izvorna država
- m = migracijski tok
- UE = stopnja brezposelnosti
- Y = dohodek na prebivalca = BDP_{p.c.}
- $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \alpha_4$ = elastičnosti
- D_s, D_r = časovno nespremenljive konstante po izvornih in ciljnih državah (dejavniki, ki določajo časovno nespremenljive konstante po državah in se ne spreminjajo znatno v času, so: razpoložljivost lokalne infrastrukture, dostop do socialne varnosti, starostna in kvalifikacijska struktura ipd.)

² V tem modelu so kot ciljne države izbrane Belgija, Francija, Nemčija, Nizozemska in Velika Britanija, medtem ko izvorne države predstavljajo Italija, Belgija, Nemčija in Francija.

Pri primerjavi ex-post podatkov migracijskih tokov za Nemčijo ob združitvi (1991-97) in notranjo mobilnost med Španijo in Nemčijo (1991-98) z izračunanim napovedanim številom migrantov po metodi obeh enačb dobijo naslednje rezultate: razlagalne spremenljivke prve enačbe lahko sicer razložijo dinamiko gibanja migracijskega toka (recimo konstantnega upada migracijskih tokov pri združitvi Nemčije po letu 1991), nikakor pa ne višine oz. nivoja migracij. Zaradi izključenih časovno nespremenljivih konstant ciljnih držav prva enačba stalno precenjuje vrednost migracijskih tokov, kar napeljuje k opozorilu precenjenega migracijskega potenciala iz CEEC tistih študij, ki upoštevajo zgolj razlike v dohodku med izvornimi in ciljnimi državami. Z vključitvijo časovno nespremenljivih konstant ciljnih držav oz. z ocenjevanjem druge enačbe brez upoštevanja časovno nespremenljivih konstant izvornih držav se ocena migracijskega potenciala spremeni, s tem da le ta tokrat konstantno podcenjuje nivo migracijskega toka. Natančnost ocenjevanja modela z vključenimi časovno nespremenljivimi konstantami ciljnih držav je kljub temu večja.

Faini in Venturini sta v svoji študiji iz leta 1994 s pristopom, ki upošteva raznolikost posameznikov,³ pokazala na pozitiven koeficient $BDP_{p.c.}$ (gospodarske rasti) izvorne države pri vplivanju na migracijski tok ter na negativni koeficient njegovega kvadrata. Tako sta opredelila razvoj izbočenega toka migracijskih tokov (»inverse U pattern«) glede na $BDP_{p.c.}$ izvorne države (Faini, Venturini, 1994, str. 12).⁴ Rast $BDP_{p.c.}$ relativno revnih izvornih držav naj bi sprožal večji migracijski pritisk, to pa navkljub manjšanju dohodkovnih razlik napram ciljnim državam. Vzrok leži v sproščanju finančnih in kvalifikacijskih ovir, ki so v preteklosti potencialnim migrantom onemogočale realizacijo odločitve za migriranje.⁵ Nasprotno naj bi rast $BDP_{p.c.}$ relativno bogatejših izvornih držav vodila k manjšemu migracijskemu potencialu in usmerjala ljudi k neprevzemanju stroškov, povezanih z migracijo. Faini in Venturini (1994, str. 15) preko modela določita točko preobrata pri določenem nivoju $BDP_{p.c.}$, po kateri rast $BDP_{p.c.}$ ne tvori več migracijskega potenciala. Po njunih izračunih leži ta točka za Turčijo pri višini 3400\$, za Portugalsko pri 4000\$ in za Grčijo pri 4100\$ na prebivalca. Migracijski potencial se v primeru relativno bogatejših izvornih držav zmanjša tudi pri konstantnih razlikah v nivoju plač oz. $BDP_{p.c.}$ med izvorno in ciljno državo, saj naj bi bila mejna koristnost pri enaki stopnji potrošnje večja v domači (izvorni) državi. Empirični pomen pristopa mejne koristnosti potrošnje naj bi bil bolj značilen za mednarodne migracije, kjer pridobijo na pomenu kulturne, geografske in jezikovne ovire.

---

³ S pristopom, ki upošteva homogenost posameznikov, lahko pokažeta zgolj enoličen vpliv povečevanja gospodarske rasti na zmanjševanje migracijskega potenciala. Ta pristop podpira učinkovitost tistih politik, katerih cilj zmanjševanja migracijskega potenciala sledi iz vzpodbujanja gospodarske rasti v izvornih državah.

⁴ Podobno povzročajo obstoj izbočenega toka migracijskih tokov (»inverse U pattern«) tudi demografski faktorji. Rast $BDP_{p.c.}$ je najprej povezana s pospešitvijo rasti prebivalstva in tako generiranja večjega deleža mladih ljudi v populaciji, ki izražajo večjo nagnjenost k odseljevanju. V drugi fazi se z upadom rodnosti postopoma zmanjša delež mladih ljudi v celotni populaciji in tako tudi migracijski potencial izvorne države. Empirična študija Faini, Venturini demografski faktor za primer migracij iz južne v severno Evropo ni potrdila.

⁵ To ugotovitev podpira rezultat študije Rotte, Vogler (1998, str. 29), ki sta v večini primerov ocenjevanja migracijskega potenciala ugotovila, da z naraščanjem $BDP_{p.c.}$ nerazvitih držav (Afrike) narašča migracijski pritisk.

Proces transformacije CEEC iz prej socialistične ureditve v tržni sistem ni napredoval v vseh državah z enako stopnjo. Stopnje rasti $BDP_{p.c.}$ v zadnjih letih kažejo na izboljšanje ekonomske situacije v posameznih CEEC. Kljub temu obstoja še vedno velika dohodkovna vrzel med povprečjem $BDP_{p.c.}$ za EU in CEEC. Pregled tabele po Bröcker in Vidovič (glej Tab. 4. na str. 7 v prilogah) kaže tudi, da razlike v dohodku med najbogatejšimi CEEC in najrevnejšimi državami EU ne odstopajo bistveno, kar manjša napovedan migracijski pritisk iz teh držav.

2.1.2. Zaposlitvene možnosti

Empirični rezultati stopnje brezposelnosti kot približka za zaposlitvene možnosti v izvorni in ciljni državi so precej nejasni tako v primeru notranjih kakor mednarodnih migracijah (glej Tab. 1. na str. 4 v prilogah). V nasprotju s teoretičnimi pričakovanji so nekatere študije ugotovile, da migranti dajejo prednost regijam s slabšimi zaposlitvenimi možnostmi. Razlog za to bi lahko bila uporaba agregatnih podatkov teh študij, ki prikriva dejstvo, da je stopnja brezposelnosti v ciljni in izvorni državi pomemben dejavnik za migriranje (pred migracijo) brezposelnih oseb, medtem ko je precej manj pomembna pri odločanju zaposlenih oseb (v izvorni državi).⁶ Dodaten razlog ponuja tudi klasična študija Harris, Todaro (1970), ki pri preučevanju migracij iz vasi v mesto ovrže neoklasično predpostavko o stopnji brezposelnosti v izvorni in ciljni državi. Osnovna ugotovitev predpostavlja tveganosti nevtralnega posameznika, ki tehta višino plače v ciljni državi z verjetnostjo zaposlitve. Tako lahko pride do migracijskih tokov tudi v tiste regije z manjšimi zaposlitvenimi možnostmi oz. primanjkljajem razpoložljivih delovnih mest.⁷ Migracije po tem modelu so določene s pričakovanimi in ne dejanskimi zaslužki.

Mikroekonomske študije v nasprotju z makroekonomskimi vodijo do bolj usklajenih rezultatov in kažejo na večjo nagnjenost k migriranju brezposelnih oseb v izvorni državi, saj so njihovi oportunitetni stroški (oz. privatni monetarni stroški) migracij precej manjši (ne trpijo izgubljenega zaslužka v izvorni državi). Primerjaj rezultate Tab. 1. in Tab. 2. na str. 4 in 5 v prilogah.

---

⁶ Poleg stopnje brezposelnosti v izvorni in ciljni državi je prav tako relevanten vpliv trajanja stopnje brezposelnosti v izvorni državi na nagnjenost k migriranju. Bauer in Zimmermann v pregledu študij pokažeta, da se nagnjenost k migriranju z daljšanjem obdobja brezposelnosti manjša, kar pomeni, da bi z neupoštevanjem te spremenljivke prišlo do precenjevanja nagnjenosti k migriranju brezposelnih oseb.

⁷ Pri proučevanju pomena stopnje brezposelnosti na nagnjenost k migriranju so zanimive ugotovitve študije Bröckerja: prvi empirični vtis blaži pomen brezposelnosti v ciljni državi, saj bi npr. 10% stopnja brezposelnosti v ciljni državi pomenila, da še vedno 9 od 10 migrantov najde zaposlitev v ciljni državi, če bi bila njihova stopnja brezposelnosti enaka stopnji brezposelnosti domačinov. Če bi migrant kasneje izgubil službo, bi lahko pridobil socialno pomoč, v kolikor bi bil zaslužen zanjo. Na primeru Nemčije bi to pomenilo, da bi se povprečni dohodek delavčeve družine zmanjšal na okoli 70% dohodka pred brezposelnostjo, kar v realnem odnosu še vedno pomeni dva krat večji dohodek, kot bi ga migrant zaslužil za delo v večini CEEC držav. Po drugi strani pa podrobnejši pogled na stopnjo brezposelnosti v ciljni državi vodi k večjemu premisleku, ker:

- je stopnja brezposelnosti tujcev večja od stopnje brezposelnosti Nemcev;
- potencialni migrant, ki je podvržen večjemu tveganju brezposelnosti, morda bolj ceni izgubo domačega okolja in družinskih vezi;
- pridobi na pomenu koncept "relativnega poslabšanja": kljub temu, da ima brezposelni migrant primerljivo večji realni dohodek kot doma (izvorni državi), je relativno bolj reven v ciljni državi.

Po študiji Fassmann, Münz (1992, str. 469) je ena izmed slabosti opazovanja migracijskih tokov zgolj s stališča razlik v $BDP_{p.c.}$ in brezposelnosti med državami tudi ta, da ti dejavniki sami po sebi ne morejo razložiti dejstva, zakaj določene države postanejo prednostne lokacije za določene migracijske tokove. S tega stališča pridobi na pomenu kulturna, politična in zgodovinska povezanost (oz. nepovezanost) med izvornimi in ciljnimi državami. Sjaastad (1962, str. 84) v svoji študiji ugotavlja, da privlačnost določene lokacije ostaja za posameznika indiferentna (nepomembna), v kolikor je 10% dobiček v njegovem (dodatnem) letnem dohodku povezan s 16% dodatne razdalje, ki bi bila potrebna za izvedbo migracije.

Stopnja brezposelnosti v CEEC je po sistemskem prehodu močno narasla, vendar kljub temu ne odstopa bistveno od stopnje brezposelnosti ostalih EU držav. Razlike v stopnji brezposelnosti tako naj ne bi predstavljale bistvenega faktorja pri razlagi oblikovanja migracijskega potenciala iz CEEC v prihodnje. Po drugi strani Bröcker (2000, str. 35) v svoji študiji posebej opozarja na dolgoročnejši pomen stopnje brezposelnosti kot »push« faktorja pri oblikovanju migracijskega potenciala. Stopnja brezposelnosti v CEEC naj bi namreč tudi v prihodnje ostala visoka, saj CEEC prevzemajo »evropski« rigidni način usmerjanja trga dela. Obenem obstaja nevarnost, da bi postali delavci EU držav referenčna skupina sindikatov pri postavljanju plačnih zahtev.

2.2. Mikroekonomski dejavniki

Tabela 2: Pregled mikroekonomskih dejavnikov z operacijskimi spremenljivkami

Mikroekonomski dejavniki	Operacijske spremenljivke
Starost	Starostna struktura
Izobrazba	Izobrazbena struktura
Zakonski stan, struktura gospodinjstev	Povprečna velikost gospodinjstva
Nenaklonjenost tveganju	Korelacijski koeficient dohodkovnih razlik
Relativno poslabšanje	Varianca dohodkovne distribucije
Direktni stroški migracij	Razdalja (v km)
Informacijski stroški in stroški iskanja	Vpliv informacijske mreže v ciljni državi (network effect), migracijske stopnje v preteklosti Tehtanje čakanja (option value of waiting)
Ostali dejavniki socialnih, psiholoških in političnih stroškov	Indeks politične in socialne stabilnosti

Vir: Alecke, Huber, Untiedt, 2001, str. 75.

Mikroekonomski pristop nasprotuje uporabi agregatnih podatkov razlagalnih spremenljivk kot npr. višine plač ali $BDP_{p.c.}$ in razlik v stopnji brezposelnosti ter opozarja na pomen raznolikosti posameznikov, po kateri je možno razložiti razlike v tehtanju odločitve za izvedbo migracije med posamezniki. Relevantni dejavniki, ki vplivajo na odločitev za migriranje, so npr.: ekonomski položaj vsakega posameznika v izvorni državi, pričakovani

ekonomski položaj v ciljni državi, stroški potovanja in preselitve ipd. Posameznik dojema odločitev za migriranje kot investicijo pod pogoji nezanesljivosti in tveganja.

Klasično porazdelitev donosov in stroškov predstavlja v svoji študiji Sjaastad (1962, str. 83-91), ki loči med privatnimi stroški (denarnimi in nedenarnimi) ter privatnimi donosi migracij (denarnimi in nedenarnimi).

Privatni denarni stroški vključujejo stroške potovanja, porast izdatkov za hrano in nastanitev ter stroške, ki sledijo iz tržnih nepopolnosti in posledično pomanjkanja informacij.

Privatni nedenarni stroški vključujejo oportunitetne in psihične stroške. Oportunitetni stroški predstavljajo izgubljene zasluzke v času potovanja, iskanja oz. učenja novega poklica. Deloma oportunitetni stroški naraščajo z razdaljo ter predstavljajo realne »resource costs« (stroške virov). Po drugi strani psihični stroški, ki so povezani z odhodom iz domačega okolja, družine, ne predstavljajo realne »resource costs«, ampak znatno vplivajo na alokacijo resursov. Migracijski potencial bi bil večji, če bi bili psihični stroški ničelni.

Privatni donosi vključujejo pozitiven ali negativen prirast k realnemu dohodku migranta, ki izhaja iz spremembe v nominalnem zaslužku, spremembi stroškov zaposlenosti in spremembi cen. Tako definirani donosi vključujejo tako razlike v dohodkih med različnimi lokacijami, kakor tudi donose, ki izhajajo iz vloge migranta kot potrošnika.

Privatni denarni donosi ne izhajajo zgolj iz enostavne primerjave zaslužkov med dvema lokacijama. Potrebno je upoštevati ocene donosov, ki izhajajo iz različnih dohodkov po posameznih poklicih, starosti in spolu. Sjaastad na tem mestu vpeljuje znano načelo koncepta humanega kapitala, ki obravnava migracijo, izobraževanje in izkušnje kot investicijo določenega posameznika. Če tržne sile zmanjšajo relativni dohodek znotraj določene panoge, potem imajo delavci znotraj te panoge na voljo ali sprejetje nižjega zaslužka na dani lokaciji ali dodatno investicijo (vase) z namenom povečanja dohodka na (boljšem) trgu dela. Če je vpliv znižanja relativnih plač v tej panogi lokalni, potem je zadostno zgolj migriranje na drugo lokacijo. V primeru, da je prizadeta panoga na nacionalni ravni, potem je migriranje na drugo lokacijo ali na drug trg dela smiselno zgolj z dodatno investicijo v znanje. Le ta zavisi predvsem od starosti posameznika, saj je zastarelost znanja za mlade ljudi precej manj verjetna, hkrati pa njihovo daljše življenjsko pričakovanje povečuje sedanjo vrednost donosov. Migracija se tako lahko obravnava tudi kot investicija, ki povečuje produktivnost humanega kapitala, če donosi migracije narastejo z izboljšanjem poklicnega položaja.

Privatnih nedenarnih donosov, ki npr. izhajajo iz lokacijskih preferenc zaradi boljše klime na določeni lokaciji, ni možno ločiti povsem od donosov, ki izhajajo iz večje produktivnosti. Problem predstavlja tudi ocenjevanje višine teh donosov, v kolikor le ti povzročijo porast najemnin, saj ta dodatni strošek ni možno prištevati med stroške zaposlenosti na določeni lokaciji, kamor se je migrant odselil.

Poleg klasične porazdelitve stroškov in donosov po Sjaastadu, ki izhajajo iz odločanja po izvedbi migracije, so pomembni še drugi dejavniki, ki doprinašajo bistveni prispevek pri razlagi rezultata odločitve. Le te predstavljam, vključno z rezultati pregleda študij po avtorjih Bauer in Zimmermann (glej Tab.2. na str. 5 v prilogah), v nadaljnjem opisu še posebej.

2.2.1. Starost

Pregled rezultatov empiričnih študij po Bauer in Zimmermannu, ki proučujejo zgolj linearno razmerje med starostjo in verjetnostjo migriranja, nakazuje enolično na negativno razmerje med starostjo in nagnjenostjo k migriranju. Ta ugotovitev je povsem v skladu s teorijo humanega kapitala, saj imajo starejši ljudje krajše razpoložljivo časovno obdobje za ustvarjanje donosov, relevantnih pri tehtanju migracije kot investicije s pričakovanimi donosi in stroški. Nadalje so določene študije, ki so upoštevale nelinearno razmerje med starostjo in nagnjenostjo k migriranju, našle značilno U-oblikovano izbočeno krivuljo razmerja med starostjo in nagnjenostjo k migriranju. Po teh študijah kažejo največjo nagnjenost k migriranju posamezniki v starostni skupini med 20-im in 33-im letom.

Pri proučevanju vpliva starosti na nagnjenost k migriranju velja dodatno upoštevanje poklicnih izkušenj ljudi v določeni starosti pred migriranjem. Tako bo npr. neka oseba, ki začne opravljati določeni poklic z majhnimi delovnimi izkušnjami skoraj zagotovo dobila nižji dohodek (ter tako izkazovala nižjo nagnjenost k migriranju) kot enako stara oseba z dolgoletnimi izkušnjami v tem poklicu (Sjaastad, 1962, str. 88).

2.2.2. Kvalifikacijska struktura

Posamezniki znotraj določene države imajo lahko različno nagnjenost k migriranju zaradi različne stopnje nagrajevanja specifičnega človeškega kapitala doma in v ciljni državi. Po teoriji humanega kapitala odločitev za migracijo predstavlja investicijsko odločitev vsakega posameznika. Glede na svoje dosežene kvalifikacije vsak posameznik izračuna sedanjo diskontirano vrednost pričakovanih donosov svojega humanega kapitala v vsaki ciljni državi, vključno z izvorno. Do migracije pride, če je razlika med sedanjo vrednostjo donosov in stroškov migracij v ciljni državi večja napram izvorni državi.

Po pričakovanjih naj bi posamezniki z višjo izobrazbo imeli večjo nagnjenost k migriranju, predvsem zaradi boljše sposobnosti pridobivanja in filtriranja informacij ter posledično manjšega tveganja, ki izhaja iz migracij.

Pregled rezultatov študij po Bauer in Zimmermannu kaže drugačno sliko za primer mednarodnih oz. notranjih, internih migracij: v primeru notranjih migracij je nivo dosežene izobrazbe pozitivno povezan z nagnjenostjo k migriranju in negativno v primeru mednarodnih migracij. Dobljene rezultate je moč razložiti preko problematike prenosa znanja migranta iz izvorne v ciljno državo, kar ima za posledico nižje plače migrantov ob prihodu v državo. Določena znanja so težko prenosljiva kot npr. opravljanje določenih poklicev (učitelj, odvetnik), ki zahteva zelo dobro poznavanje specifičnih, lokalnih razmer, povezanih s ciljno državo. Po drugi strani pa je lahko znanje tudi lažje prenosljivo, vendar je na tujem trgu dela

drugače (slabše) vrednoteno. Določene študije prav tako ugotavljajo, da se migriranje visoko izobražene delovne sile v primeru mednarodnih migracij niti ne spleča, saj so za migrante v ciljnih državah na razpolago zlasti slabše plačana dela, primerna za manj izobražene delavce.

2.2.3. Zakonski stan, struktura gospodinjstev

Pregled študij po Bauer in Zimmermann usklajeno ugotavlja, da imajo osebe v zakonskem stanu manjšo nagnjenost k migriranju kot samske osebe. Na precej nepričakovane rezultate študij kaže vpliv lastništva hiš na nagnjenost k migriranju, saj je le malo študij pokazalo na pričakovani negativni koeficient, ki odraža višje stroške migriranja teh migrantov. Vpliv velikosti gospodinjstva tako v primeru mednarodnih kot notranjih migracij ne vpliva na nagnjenost k migriranju. Glava družine potrjeno po izdelanih študijah izraža zaradi višjih stroškov v skladu z družinskimi obveznostmi precej manjšo nagnjenost k migriranju kot ostali družinski člani.

2.2.4. Nenaklonjenost tveganju

Tveganje, povezano z migracijami, še posebej v zvezi z možnostmi zaposlitve vsakega posameznika, se v obdobju moderne komunikacijske tehnologije in informacijskih mrež, vzpostavljenih v ciljnih državah, vedno bolj zmanjšuje. Tudi obstoj socialnih sistemov v ciljnih državah pomeni, da nastop brezposelnosti migrantov ne pomeni nujno življenja brez dohodka. Vsi ti dejavniki vplivajo na povečanje nagnjenosti k migriranju, še posebej iz manj razvitih držav (Rotte, Vogler, 1998, str. 7).

2.2.5. Relativno poslabšanje

Posamezniki kakor tudi družine ne vrednotijo dohodka zgolj v absolutnih količinah, ampak tudi v odnosu do dohodkov ostalih gospodinjstev. S tega vidika migracijskih tokov ne sprožajo zgolj razlike v dohodkih med izvorno in ciljnimi državami, ampak tudi porazdelitev dohodka v obeh skupinah držav.

Če imajo npr. potencialni migranti nadpovprečni dohodek v izvorni in ciljni državi, hkrati pa je distribucija dohodka bolj neenakomerna v ciljni državi, potem se bo nagnjenost k migriranju teh potencialnih migrantov povečala. Po drugi strani velja, če imajo npr. potencialni migranti podpovprečni dohodek v izvorni in ciljni državi, hkrati pa je distribucija dohodka bolj enakomerna v ciljni državi, potem se bo povečal migracijski potencial teh potencialnih migrantov (Borjas, 1994, str. 1689-1690). Borjas na tem mestu dodatno opozarja, da tako razlike v dohodku kakor tudi višina stroškov, povezanih z migracijo, ne morejo razložiti kateri migranti (ali iz spodnjega ali zgornjega dela dohodkovne porazdelitve) migrirajo.

2.2.6. Razdalja

Razdalja predstavlja v kontekstu migracij približek za transportne in transakcijske stroške preselitve kakor tudi kulturne razlike med izvorno in ciljnimi državami. Iz tega vidika je moč pričakovati največje migracijske tokove med sosednjimi državami.

Večina empiričnih študij je prišla do zaključka, da je razdalja kot relevantna razlagalna spremenljivka statistično negativno povezana z migracijskimi tokovi, kar potrjuje pomen naraščanja stroškov in tveganja migracij z razdaljo (pomanjkanje informacij).

2.2.7. Informacijski stroški in stroški iskanja

2.2.7.1. Vpliv informacijske mreže v ciljni državi (network effect)

V skladu s pomanjkanjem informacij o trgu dela v ciljni državi nosi najvišje stroške in tveganje prvi migrant. S povečanjem števila migrantov in oblikovanjem informacijskih mrež v določeni ciljni državi se znižujejo stroški (predvsem monetarni in psihološki) in tveganje brezposelnosti ter posledično višajo neto pričakovani donosi migracij. Model nakazuje na samoohranjujočo obliko, vendar ima tudi svoje meje: informacijske mreže v ciljni državi niso dostopne vsakomur, hkrati pa prihaja z delovnimi migracijami do zmanjševanja razlik v plačah med izvorno in ciljno državo. Model informacijskih mrež tako v nasprotju z neoklasičnim modelom opozarja na manjšo vlogo plač in zaposlitvenih možnosti v ciljni državi pri odločanju potencialnega migranta.

Tako makroekonomske kakor mikroekonomske študije potrjujejo dejstvo, da so eden izmed najpomembnejših razlogov za migriranje izkušnje posameznikov, ki so migrirali v določeno ciljno državo že v preteklosti. Mikroekonomske študije pri tem dodatno opozarjajo, da so informacije teh mrež zelo pomembne v mednarodnem kontekstu migracij, medtem ko so statistično neznačilne v primeru notranjih migracij (kar makroekonomske študije z uporabo agregatnih podatkov prikrivajo).

2.2.7.2. Tehtanje čakanja (option value of waiting)

Burda (1995) v svoji študiji preučuje vpliv pričakovanih vrzeli v dohodku na nagnjenost k migriranju. V primeru nejasnega prihodnjega gibanja vrzeli v dohodku med izvorno in ciljno državo je za potencialnega migranta morda bolje odložiti odločitev za migriranje za določeno obdobje z namenom pridobitve dodatnih novih informacij. Do migracije po tem modelu pride zgolj v primeru pričakovanja večanja vrzeli v dohodku med izvorno in ciljno državo. V primeru, da konvergenca v dohodku med državama sledi hitreje od pričakovane, potem pridobijo tisti posamezniki, ki so se odločili počakati.

2.2.8. Družinske migracije

Ta teorija ne postavlja v ospredje posameznika, ampak družino oz. gospodinjstvo kot subjekta, ki prevzema odločitev o migraciji. Družina bo migrirala zgolj, če bodo donosi enega družinskega člana pokrili izgubo ostalih družinskih članov. Po novi ekonomiki migracij lahko gospodinjstva v nasprotju s posamezniki porazdeljujejo svoje vire, kot npr. delo, z namenom minimizacije tveganja družinskega dohodka. Nekaj družinskih članov dela v tujini, kjer so plače in brezposelnost negativno ali šibko povezane s plačami in brezposelnostjo doma. Ta strategija omogoča družini, da zaščiti svoj ekonomski položaj v primeru ekonomskega poslabšanja doma z denarnimi nakazili družinskih članov iz tujine (in obratno). Z upoštevanjem tega modela je tako možno razložiti migracijske tokove tudi v primeru odsotnosti razlik v plačah med izvorno in ciljnim državami. V praksi se omenjeni pristop

uporablja predvsem za tiste države, ki nimajo možnosti zaščite družinskega dohodka preko privatnega trga zavarovanja ali vladnih programov.

Pregled študij po Bauer, Zimmermann (str. 30) predpostavlja večjo nagnjenost k migriranju tistih družin, katerih glava družine je brezposeln.

2.3. »Push« in »Pull« migracije

Ta model se je uveljavil zlasti kot osnova za empirične raziskave na makroekonomskem področju.

»Pull« migracije: izhajajo iz naraščajočega povpraševanja po delu v izvorni državi, ki povečuje proizvodnjo in cene oz. plače. Zaradi naraščanja plač je smiselno dovoliti migracijski tok ter se tako ogniti inflacijskemu pritisku in hkrati ohraniti povečevanje proizvodnje. »Pull« migracije torej sledijo iz migracij, ki reagirajo na premik krivulje povpraševanja po delu.

Faktorji, ki vplivajo na agregatno povpraševanje, predstavljajo determinante »pull demand« migracij. Takšen faktor je npr. stagnantno, starajoče prebivalstvo ciljnih držav, ki privlači mlado populacijo izvornih držav z največjo nagnjenostjo k migriranju. Po študiji Zimmermanna (1995, str. 43) z izjemo Irske bo delovni kontingent vseh držav v EU upadel za 2-5 odstotnih točk znotraj predvidenega obdobja 35-ih let (1990-2025), zaradi česar se bo v državah EU poostril problem pokojninskega sistema v prihodnje. Z izjemo Bolgarije, Slovenije in Madžarske, ki imajo podoben demografski položaj kot ostale države v EU, CEEC izkazujejo ugodnejšo demografsko strukturo z manjšim deležem ljudi, starih nad 65 let, in večjim deležem ljudi v starosti do štirinajst let. Razlika v demografskem položaju obeh skupin držav (EU in CEEC) bi lahko tako upravičila migracijo nastajajočega migracijskega potenciala mladih ljudi v CEEC z namenom pokritja primanjkljaja delavcev v EU (glej Tab.3. na str. 6 v prilogah).

»Push« migracije predstavljajo pritek migrantov, brez sprememb v krivulji povpraševanja, ki povzroči povečanje ponudbe dela ter upad cen in porast produkta. O »push« migracijah lahko govorimo tudi v primeru ponudbenega šoka (npr. upada domače delovne sile), ki se nato nadomesti s pritokom migrantov.

Vsi notranji ali zunanji faktorji, ki vplivajo na agregatno ponudbo in so kakorkoli povezani z migracijami, predstavljajo determinante »push supply« migracij. Ti faktorji izhajajo iz relativno boljših ekonomskih pogojev ciljnih držav napram izvornim (višina plač, nižja stopnja brezposelnosti), boljšega socialnega zavarovanja, ugodnejših delovnih pogojev ipd. Pomemben »push« faktor predstavljajo tudi demografski položaj v izvornih državah (velika ponudba mlade delovne sile v izvorni državi), politične razmere v izvornih državah (število beguncev in iskalcev azila) itd.

Zimmermann (1995) v svoji študiji opozarja, da vsi ti naštetih »push« faktorji niso pomembni, če se migracija uravnava preko restriktivne migracijske politike (ki je npr. znatno zmanjšala migracijske tokove iz CEEC po letu 1993). V tem primeru so za migracijski tok relevantni zgolj »pull« faktorji, po katerih se usmerja migracijska politika.

Študija avtorja Wolter (1997, str. 660), ki vključuje 17 OCED izvornih držav in Nemčijo kot ciljno državo, je pokazala, da imajo klasični ekonomski »push« in »pull« faktorji, kot npr. plače in zaposlitvene možnosti v ciljni in izvornih državah, precej večji vpliv na migracije slabše izobražene delovne sile kot na migracije visoko izobražene delovne sile. Tako dobljen rezultat Wolter pojasnjuje preko posebnega, v model dodatno vključenega »pull« faktorja, in sicer obsega tujih multinacionalnih podjetij (v modelu: obseg neposrednih tujih investicij) v ciljni državi. Le ta se je pri ocenjevanju ekonometrične enačbe napovedovanja migracijskega potenciala izkazal kot eden bistvenih kanalov, preko katerega se odvija migracija visoko izobražene delovne sile.

3. Kratek pregled povojnih migracijskih tokov v države sedanje EU

Do leta 1945 oz. do konca druge svetovne vojne je evropska bilanca izkazovala migracijski deficit, po tem letu se je preobrnila v migracijski suficit. Današnji pregled strukture prebivalstva v Evropi vključno s Švedsko in Norveško kaže, da je od 385 milijonov prebivalcev v teh državah 20 milijonov ne-državljanov in 7 do 8 milijonov migrantov, ki posedujejo državljanstvo ciljne države.

3.1. Prvo obdobje (1945-1960): situacija po vojni in vplivi dekolonizacije

Prevladujoči razlagalni faktor migracij v prvem obdobju so bili *politični* »push« faktorji. V desetletju po drugi svetovni vojni sta bili najpomembnejši izvorni državi migrantov Vzhodna Nemčija (DDR) in Italija.⁸ Kot posledica vojne je bilo premeščenih okoli 20 milijonov ljudi, 12 milijonov od teh je bilo (etničnih) Nemcev. Manjši, vendar pomemben del migracijskih tokov, so predstavljali tudi tokovi migrantov iz kolonij v matične države (Velika Britanija, Francija, Belgija, Nizozemska).

Visoka gospodarska rast po drugi svetovni vojni kakor tudi preko posledic vojne pogojen primanjkljaj moške delovne sile je olajšal ekonomsko integracijo beguncev, premeščenih oseb in izgnancev v trge dela ciljnih držav.

3.2. Drugo obdobje (1955-1973): delovne migracije

Vodilni gonilni faktor migracijskih tokov, ki so potekali iz južne proti severni Evropi in iz severne Afrike proti južni Evropi, so predstavljali *ekonomski* »pull« faktorji. Po letu 1960 sta postali najpomembnejši izvorni državi migrantov Španija in Portugalska, sledili sta jima Grčija in Jugoslavija, po letu 1970 pa še Turčija, Maroko in Tunizija.

---

⁸ Nemčija je podpisala pogodbo o priseljevanju z Italijo že v letu 1955.

Namen politike vabljenja ekonomskih migrantov ciljnih držav je bil pridobitev *začasnih* migrantov za premostitev primanjkljaja delovne sile in faze visoke konjunktore. Delovni migranti naj bi se po izteku delovnega dovoljenja vrnili v matično izvorno državo. Kroženje zaposlene sile delovnih migrantov pa vendarle že od samega začetka ni bilo zagotovljeno, saj ni sovpadalo z interesi podjetij. Posledično sočasni migranti ostali v izvorni državi dalj časa od predvidenega oz. postali t.i. stalni migranti. S tem so odprli problem družinske integracije v ciljni državi, integracije druge generacije oz. otrok migrantov (rojenih v ciljni državi), državljanskih pravic migrantov in njihovih sorodnikov, volilne pravice migrantov, uporabe socialnega sistema, javnih dobrin ipd.

Avstrija in Nemčija sta začeli z intenzivno politiko privabljanja migrantov šele po izgradnji berlinskega zidu leta 1961 ter v tistem času tudi sklenili prve bilateralne pogodbe s Španijo, Grčijo, Turčijo in Jugoslavijo.⁹ Že takoj po začetku sklenitve bilateralnih pogodb je delež delovnih migrantov v obeh državah močno narasel. Zaradi razlik v višini ponujenih plač je Nemčija napram Avstriji vabila nekoliko bolj izobražene migrante. Na primeru Jugoslavije so tako migranti v Nemčijo prihajali predvsem iz Slovenije in Hrvaške, medtem ko v Avstrijo iz Srbije, Bosne in Hercegovine ter Makedonije.

3.3. Tretje obdobje (1974-1988): omejevanje migracij

Rekrutiranje delavcev se je zaključilo v letu 1973 po prvem naftnem šoku, ki je povzročil velik porast brezposelnosti. V Nemčiji se je stopnja brezposelnosti povzpela z 1,1% na 4,7%. Določeni del migranti iz južne Evrope se je vrnil domov. Z uvedbo neomejene mobilnosti držav Grčije (1988), Španije (1992) in Portugalske (1992) znotraj Evropske skupnosti se migracijski tokovi iz teh držav niso več ponovili, kvečjemu se je določeni del migrantov, predvsem Špancev in Portugalcev, vrnil domov.

Tipično značilnost tega obdobja (do pb. leta 1985) predstavlja konstantni upad delovnih migrantov v severni Evropi ter porast (oz. v nekaterih državah stagniranje) skupnega števila tujega prebivalstva. Upad delovnih migrantov je zaradi restriktivne migracijske politike deloma nadomestila združitve družine ter višja rodnost (fertility rate) tujk od domačega povprečja.

V 80-ih so politični konflikti, državljanske vojne in ekonomske krize na Srednjem vzhodu, v Južni Ameriki in v Afriki povzročili nov migracijski val predvsem v Grčijo, Italijo, Španijo in Portugalsko.

V tem obdobju je bil porast tuje delovne sile v Avstriji precej večji kot v Nemčiji, saj se je Avstrija v času gospodarske ekspanzije v drugi polovici 80-ih odzvala zlasti z večjim

---

⁹ Avstrija je lahko v 50-ih potrebe po delovni sili zadovoljila z delovno silo znotraj države, ki se je sprostila pri procesih deagrarizacije.

zaposlovanjem tujcev. Tako se je število tuje zaposlene delovne sile v obdobju od 1971-1995 v Avstriji podvojilo, medtem ko je v Nemčiji ostalo na nivoju iz leta 1971.

3.4. Četrto obdobje (od 1988): razpad socialističnega sistema

Ob koncu 80-ih in v začetku 90-ih let se je ponovil obsežen val migracijskih tokov, tokrat predvsem znotraj in izven CEEC, in sicer v smeri proti zahodni Evropi. Z razpadom »železne zaves« se je število beguncev in iskalcev azila, zlasti iz Jugoslavije, Romunije, Turčije, Afrike in Azije, znatno povečalo. Glavna prejemnica iskalcev azila je postala Nemčija (glej Tab. 5. na str. 7 v prilogah).

Migracijskih tokov v tem obdobju ni moč razložiti niti izključno z ekonomskimi vzroki, ki izhajajo iz velike vrzeli v dohodkih med CEEC in EU, niti izključno s političnimi vzroki za migriranje, kot npr. politična in ekonomska nestabilnost (liberalizacija) v CEEC, vojna v Bosni in Hercegovini in na Hrvaškem, politično in vojaško zatiranje v Turčiji in drugih državah Srednjega vzhoda (Irak, Iran, Afganistan) ipd. V splošnem velja, da je veliko število ljudi, predvsem kot iskalcev azila, migriralo v Evropo izključno zaradi ekonomskih interesov.

Najbolj prizadeti ciljni državi priseljevanja tega obdobja sta bili Nemčija in Avstrija, medtem ko ostale države kot npr. Francija ali Velika Britanija niso bile podvržene nikakršnim migracijskim pritiskom. Odločitev migrantov za izbor teh dveh ciljnih držav je utemeljena z zgodovinskimi dejstvi ter že vzpostavljeno informacijsko mrežo prvih migrantov tamkaj (glej »network effect«, str. 11). Tako se je v Nemčiji in Avstriji od leta 1989 do približno leta 1993 ustavilo 80% vseh migrantov iz CEEC: od tega dve tretjini v Nemčiji in 12% v Avstriji. Po letu 1993 so se migracijski tokovi zaradi restriktivne politike obeh držav skoraj ustavili (za primer Nemčije glej Tab. 5. na str. 7 v prilogah).

V tem obdobju so analize pokazale na še eno novost: medtem ko so migracijski tokovi v 60-ih potekali izključno med določenimi izvornimi in ciljnimi državami, se je število le teh v 80-ih in 90-ih povečalo in razpršilo. Tradicionalne izvorne države so izgubile na pomenu; migracijski tokovi so se obnovili predvsem na račun CEEC in držav tretjega sveta.

Pritok migrantov v Nemčijo v celotnem obdobju po vojni je možno razvrstiti v naslednje skupine:

- (etnični) Nemci, ki so se priselili takoj po drugi svetovni vojni;
- rekrutirani »guest workers«;
- priseljeni družinski člani »guest workers«;
- začasno in stalno sprejeti iskalci azila;
- (etnični) Nemci, ki so se priselili po letu 1988. Le te je možno razdeliti v dve skupini: »Aussiedler« so (etnični) Nemci, ki so se priselili iz CEEC. Neto migracijski tok v obdobju 1988-93 je znašal približno 1,3 milijona oseb, od tega je bila stopnja zavrnitve teh ljudi 10%. »Übersiedler« so Nemci, ki so se preselili iz Vzhodne (DDR) v Zahodno Nemčijo (BRD). Neto migracijski tok teh ljudi je v obdobju 1988-1993

znašal okoli 1 milijon, pri čemer so bili vsi takoj deležni enakih pravic kot zahodni Nemci;

- migranti znotraj EU (z neomejeno notranjo mobilnostjo);
- začasni (sezonski) delavci, pretežno iz CEEC;
- ilegalni migranti;
- otroci migrantov, rojenih v Nemčiji (druga generacija).

Fertig, Schmidt (2001, str. 5) v svoji študiji navajata, da se je 50% tujega prebivalstva v letu 1995 priselilo po letu 1978, medtem ko se je komaj 40% tujega prebivalstva preselilo pred uveljavitvijo restriktivne migracijske politike kot reakcije na naftno krizo v letu 1973. Ti podatki tako zavračajo splošno mnenje, da večino tujega prebivalstva predstavljajo migranti, ki so prišli v državo kot »guest workers« v času gospodarske ekspanzije po drugi svetovni vojni in se odločili v njej tudi ostati.

4. Napovedovanje migracijskega potenciala iz CEEC

Prosta mobilnost oseb je eno izmed najbolj problematičnih vprašanj pri odločanju o integraciji evropskih trgov dela. Že v letu 1957 s priključitvijo Italije Evropski skupnosti (države Benelux, Nemčija in Francija) je obstajal strah, da bodo italijanski delavci preplavili trg dela v Nemčiji in Avstriji. V nasprotju s pričakovanji je le malo italijanskih delavcev poiskalo delo v Nemčiji, večji del se jih je preselilo v severnejši, razvitejši del Italije. Podoben strah pred delavci iz južne Evrope se je pojavil tudi pred priključitvijo Španije, Portugalske in Grčije Evropski skupnosti. Tudi v tem primeru se je strah izkazal za neupravičen. V toku zadnjih let je v skladu s približevanjem datuma vključitve CEEC v EU postalo aktualno hipotetično vprašanje o višini migracijskega potenciala v primeru odprave vseh omejitev mobilnosti oseb. Časopisi in politiki so ocenjevali migracijski potencial iz CEEC v višini 20-40 milijonov oseb, kar je večina izdelanih študij za napovedovanje migracijskega potenciala kasneje zavrnila.

V osnovi obstojata dve metodi empiričnega ocenjevanja prihodnjega migracijskega potenciala, ki vodita k podobnim rezultatom. V obliki enačb napovedovanja makroekonomskega zastavljeni model uporablja agregatne podatke, kot so razlike v dohodku, v stopnji brezposelnosti med izvornimi in ciljnim državam ipd. Druga metoda ne uporablja modela, ampak izhaja iz mikroekonomskih raziskav gospodinjstev in posameznikov.

4.1. Makroekonomske študije

Te študije uporabljajo podatke na agregatnem nivoju, s katerimi poskušajo v okviru modela napovedati migracijski potencial oz. migracijske tokove v daljšem časovnem obdobju (največkrat 30 let). Študije, ki uporabljajo koeficiente regresijske enačbe napovedovanja migracijskih tokov, dobljene na osnovi preteklih migracijskih izkušenj z uporabo dejanskih (ex post) podatkov (npr. uporabo dejanskih podatkov števila migrantov iz južne Evrope, razlik v BDP_{p.c.} ali stopenj brezposelnosti med Španijo, Grčijo, Portugalsko in Evropsko skupnostjo v času razširitve Evropske skupnosti na omenjene tri države), lahko napovedujejo migracijske tokove ali na osnovi obstoječe ekonomske situacije izvornih (CEEC) in ciljnih držav (EU) ali pa z določenimi napovedanimi projekcijami ekonomskega razvoja teh držav. Migracijski tokovi potekajo tako dolgo, dokler v modelu ne obstoja več iniciative za migracije. Tako npr. vsaka razlika v dohodku ali stopnji brezposelnosti vodi k migracijam, katere obseg zavisi od višine razlik v dohodku oz. stopnje brezposelnosti ipd. Takšno razmišljanje vodi nadalje k sklepu, da konvergenca in ekonomska integracija CEEC tem državam omogočata hitrejše zmanjševanje dohodkovnih razlik napram današnjim državam EU in posledično upadanje migracijskega potenciala.

Tabela 3: Pregled makroekonomskih študij napovedovanja migracijskega potenciala

Avtor	Izkušnje (izračun koeficientov regresijske enačbe)	Model + Relevantne spremenljivke	Rezultat
Brücker, 2000	Priseljevanje v Nemčijo iz 18 držav (1967-1998) ¹	Projekcija podatkov v prihodnost: E _r in E _s ostanejo nespremenjene, rast prebivalstva sledi projekcijam Svetovne banke, stopnja konvergenca med EU in CEEC10 znaša 2% ²	Letno padajoče priseljevanje iz CEEC10 v EU: 336000 oseb (v letu 2002); 2400 oseb (v letu 2030)
Regresijska enačba: ³			
$\Delta MS_{s,t} = \beta_1 \Delta \ln(w_r/w_s)_t + \beta_2 \Delta \ln(E_r)_t + \beta_3 \Delta \ln(E_s)_t + \beta_4 \Delta \ln(w_r/w_s)_{t-1} + \beta_5 \Delta \ln(E_r)_{t-1} + \beta_6 \Delta \ln(E_s)_{t-1} + \beta_7 \text{FREE}_{t-1} + \beta_8 \text{GUEST}_{t-1} + \beta_9 \text{MS}_{s,t-1}$			

¹ Poleg sedanjih držav članic EU še dodatno vključene bivša Jugoslavija, Norveška, Švica, Turčija in ZDA.

² Model omogoča izračun spremembe zaloge migrantov iz CEEC v državah EU preko dobljenih koeficientov ($\beta_1, \beta_2, \dots$) regresijske enačbe priseljevanja 18-ih držav v Nemčijo in pričakovanj o gibanju dohodka ter stopenj zaposlenosti za izvorne (CEEC) in ciljne države (države EU).

³ Razlaga kratic:

- r: ciljna država
- s: izvorna država
- ΔMS : sprememba zaloge migrantov
- w_r/w_s : razmerje plač med ciljno in izvorno državo
- E_r, E_s: stopnja zaposlenosti v ciljni in izvorni državi

Nadaljevanje Tabele 3

Straubhaar Hille 2001	Razširitev Evropske skupnosti proti južni Evropi (izkušnje Grčije, Španije in Portugalske); preučevano obdobje po uvedbi proste mobilnosti za omenjene države	Uporabljeni ekonomski podatki za CEEC5 in EU danes: povpr. $UE_r = 10,5\%$; povpr. $UE_s = 15\%$, $MS = 1$ milijon, $D = 1500$ km	Letno priseljevanje iz CEEC5 med 267300 oseb (če dohodkovne razlike 50%) in 336600 (če dohodkovne razlike 60%) glede na današnjo ekonomsko razvitost držav in odpravo ovir za mobilnost dela danes
<p>Regresijska enačba:⁴</p> $mst_i^{s,r} = \beta_0 + \beta_1 \log\left(1 - \frac{Y^s}{Y^r}\right)_{t-1} + \beta_2 \log\left(\frac{UE^r}{UE^s}\right)_{t-1} + \beta_3 \log(MS^r)_{t-1} + \beta_4 \log(D^{rs}) + u_t$			
Alecke, Huber, Untiedt 2001	Mobilnost znotraj EU, migracijski tokovi ob združitvi Nemčije	Glej spodnjo enačbo z razlago kratic v opombah	Ne napovedujejo migracijskega potenciala v CEEC; z enačbo zgolj opozorijo na metodološke probleme in nenatančnost pri ocenjevanju ⁵

- FREE: institucionalni dejavnik, ki označuje prosto gibanje znotraj držav EU (glede na to se v enačbe vpeljejo »dummy« spremenljivke)
- GUEST: institucionalni dejavnik, ki določa bilateralno pogodbo o delu med ciljno in izvorno državo (glede na to se v enačbe vpeljejo »dummy« spremenljivke)

⁴ Razlaga kratic:

- r: ciljna država (severne države Evrope)
- s: izvorna država (južne države Evrope)
- mst: migracijska stopnja (= število migrantov, tehtano s številom prebivalstva v izvorni državi)
- Y: dohodek na prebivalca = $BDP_{p.c.}$
- UE: stopnja brezposelnosti
- MS: zaloga migrantov
- D: razdalja (kot približek za transakcijske in transportne stroške ter kulturne razlike)
- t: časovno obdobje
- Log: naravni logaritem (Predpostavlja se, da je smiselno logaritemsko razmerje med odvisno in neodvisnimi spremenljivkami, saj število migrantov ne narašča linearno z naraščanjem vrednosti neodvisnih spremenljivk, ampak padajoče. Obstaja določena zgornja meja, ki ne generira več dodatnega toka migrantov. Layard (1992) je tako npr. izračunal zgornjo mejo odseljevanja za primer držav CEEC v vrednosti 3% prebivalstva CEEC).

Določene spremenljivke so pomaknjene za eno časovno obdobje, kar izhaja iz določenega vzorca odločanja za migriranje. Potencialni migranti oblikujejo pričakovanja o bodočih potencialnih stroških in koristi glede na dohodek in izdatke v preteklosti.

V enačbi so neodvisne spremenljivke določene v logaritmih, kar pa ne velja za odvisno spremenljivko. Regresijski koeficienti tako predstavljajo semi elastičnosti.

⁵ Glej poglavje Makroekonomski dejavniki; Realne razlike v dohodkih.

Nadaljevanje Tabele 3

Regresijska enačba: ⁶			
$m_{rst} = \alpha_1 \ln Y_{rt} - \alpha_2 \ln Y_{st} + \alpha_3 \ln(1 - UE_{rt}) - \alpha_4 \ln(1 - UE_{st}) + \sum_{r=1}^R \lambda_r D_r + \sum_{s=1}^S \lambda_s D_s + \varepsilon_{rst}$			
Bauer, Zimmermann, 1999	Razširitev Evropske skupnosti proti južni Evropi (izkušnje Grčije, Španije in Portugalske), obdobje 1985-1997	Glej spodnjo enačbo z razlago kratic v opombah	Dolgoročna ocena migracijskega potenciala v CEEC: 2-3% prebivalstva; ⁷ podrobnosti: glej tabelo 4
Regresijska enačba: ⁸			
$\ln\left(\frac{\text{odselitev}_{st}}{\text{prebivalstvo}_{st-1}}\right) = \beta_0 D_s + \beta_1 \ln\left(\frac{UE_{st-1}}{UE_{rt-1}}\right) + \beta_2 \ln\left(\frac{\text{realen BDP}_{st-1}}{\text{realen BDP}_{rt-1}}\right) + \varepsilon_{st}$			
Walterskirchen in Dietz, 1998	Migracijski tokovi v USA ⁹	Ekstrapolacija prihodnjih pričakovanih razlik v BDP _{p.c.} (PPP) z upoštevanjem predpostavke, da pričakovana razlika 10 odstotnih točk sproži migracijski tok v višini 0,05% prebivalstva	letno priseljevanje (CEEC5): 220000 oseb pri takojšnji odpravi prehodnih rokov omejevanja migracijskih tokov

⁶ Razlaga kratic:

- r=ciljna država
- s=izvorna država
- m=migracijski tok
- UE = stopnja brezposelnosti
- Y= dohodek na prebivalca = BDP_{p.c.}
- $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \alpha_4$ = elastičnosti
- D_s, D_r = časovno nespremenljive konstante po državah (Dejavniki, ki določajo časovno nespremenljive konstante po državah in se ne spreminjajo znatno v času, so: razpoložljivost lokalne infrastrukture, dostop do socialne varnosti, starostna in kvalifikacijska struktura izvorne ali ciljne države).

⁷ IZA na primeru kazalnikov omejenega priseljevanja iz Grčije, Španije in Portugalske izračuna migracijski potencial v višini od 0,22% (Slovenija) do 1,3% (Poljska) prebivalstva izvorne države.

⁸ Razlaga kratic:

- r = ciljna država (Evropska skupnost)
- s = izvorna država (Grčija, Španija, Portugalska)
- $\ln(\text{odselitev}_{st}/\text{prebivalstvo}_{st-1})$ = migracijska stopnja (v tem primeru predstavlja migracijska stopnja število migrantov tehtano s številom prebivalstva v izvorni državi eno časovno obdobje poprej)
- UE = stopnja brezposelnosti
- BDP = bruto domači proizvod
- D_s = dummy spremenljivka glede na določeno izvorno državo
- t = leto

⁹ 10% razlika v plačah med ciljno in izvorno državo vodi k neto migracijam v višini 0,05-0,15%.

Nadaljevanje Tabele 3

Franzmeyer, Brücker, 1997		Ekstrapolacija prihodnjih pričakovanih razlik v BDP _{p.c.} (PPP); pričakovana razlika 10 odstotnih točk sproži večji migracijski tok kot v študiji Walterskirchen in Dietz (1998)	Letno priseljevanje (CEEC5): 340000 do 680000 oseb do leta 2030
Layard, 1994	Razširitev Evropske skupnosti proti južni Evropi (1950-1970)		Višina migracijskega potenciala v 15 letih: 3% prebivalstva v CEEC10 oz. 200000 migrantov letno po vključitvi v EU

Vir: Lastni pregled študij z dopolnjenimi regresijskimi enačbami ter Fassmann, Münz, 2000, str. 37-42.

Tabela 4: Simulirane migracijske stopnje izbranih CEEC v države EU na osnovi izkušenj razširitve Evropske skupnosti na Španijo, Portugalsko in Grčijo za obdobje 1985-1997 in izbrana podobdobja (enota mere: % prebivalstva v izvorni državi)

	Celotno obdobje ¹	Omejena mobilnost ²	Prosta mobilnost ³
Poljska	1,83	1,29	6,11
Češka	0,46	0,74	0,33
Slovaška	0,41	0,36	0,95
Madžarska	1,05	0,94	2,20
Slovenija	0,15	0,22	0,13
Romunija	6,54	4,06	27,73
Bolgarija	3,16	1,80	15,72

¹ Celotno obdobje: ocenjevanje migracijskega potenciala upošteva dobljene koeficiente za podatke držav Španije, Portugalske in Grčije v obdobju 1985-1997.

² Omejena mobilnost: ocenjevanje migracijskega potenciala vključuje tiste dobljene koeficiente, ki zajemajo podatke za podobdobje omejene mobilnosti med Španijo (1985-1991), Portugalsko (1985-1991), Grčijo (1985-1987) in Evropsko skupnostjo.

³ Prosta mobilnost: ocenjevanje migracijskega potenciala vključuje tiste dobljene koeficiente, ki zajemajo podatke za podobdobje proste mobilnosti med Španijo (1992-1997), Portugalsko (1992-1997), Grčijo (1989-1997) in Evropsko skupnostjo.

Vir: Bauer, Zimmermann, 1999, str. 45.

V tabeli 4 so prikazani različni scenariji napovedovanja migracijskega potenciala iz CEEC v države EU glede na opredelitev obdobja oz. podobdobjij migracijskih tokov med Španijo, Portugalsko, Grčijo ter Evropsko skupnostjo. Rezultati simulacij kažejo, da je moč največji

migracijski potencial pričakovati iz Poljske, Romunije in Bolgarije (kar izhaja predvsem iz velikih dohodkovnih razlik napram državam EU), pri čemer pride do največjih odstopanj v izračunanih migracijskih stopnjah pri podobdobjih omejene in proste mobilnosti. Z izjemo Češke in Slovenije migracijske stopnje za podobdobja proste in omejene mobilnosti znatno bolj odstopajo.¹⁰

Proučevanje migracijskih tokov iz južne proti severni Evropi v času razširitve Evropske skupnosti na Španijo, Portugalsko in Grčijo kažejo, da navkljub velikim dohodkovnim razlikam med obema deloma Evrope ni prišlo do bistvenih migracijskih tokov,¹¹ kvečjemu se je določeni delež migrantov iz Španije in Portugalske vrnil domov.¹² Študija Alecke, Huber, Untiedt (2001, str. 68) navaja, da se je po odpravi omejitev mobilnosti za Grčijo znotraj Evropske skupnosti po letu 1988 povečalo število Grkov v Evropi v višini 1,3% prebivalstva Grčije (oz. 135200 oseb), po drugi strani se je število Špancev in Portugalcev v Evropski skupnosti po letu 1992 zmanjšalo z 108200 na 99800. Pričakovanja študij, ki temeljijo na spremenljivkah, kot so to npr. razlike v dohodku in brezposelnosti med izvorno in ciljno državo, tako potrjuje v času razširitve Evropske skupnosti proti jugu Evrope zgolj primer Grčije. Vendar pa število priseljenih Grkov po letu 1988 nikakor ne dosega višine napovedi pritoka Grkov po metodi izračuna določenih študij (kot študije Franzmeyer, Brücker, 1997) navkljub velikim razlikam v BDP_{p.c.} in stopnji brezposelnosti (7,7 odstotnih točk razlike v letu 1988) med Grčijo in povprečjem Evropske skupnosti.

Študije, ki napovedujejo migracijski potencial iz CEEC proti EU na osnovi dobljenih koeficientov analiz iz preteklih migracijskih izkušenj (npr. z razširitvijo Evropske skupnosti v preteklosti), so vselej deležne kritik pristranskosti, saj je primerljivost študij in rezultatov tudi s kontroliranjem določenih specifičnih dejavnikov težko zagotoviti.

---

¹⁰ Rezultati v tabeli podajajo zgolj približno sliko migracijskih stopenj zaradi določenih pomanjkljivosti:

- razdalja in že vzpostavljena informacijska mreža v ciljni državi (network effect) kot kontrolni spremenljivki nista vključeni v izdelane simulacije;
- simulacije se nanašajo na dolgoročne napovedi, pri čemer je na kratek rok moč pričakovati večje migracijske stopnje;
- migracijske stopnje niso ločene posebej za primer začasne in stalne odselitve;
- variabilnost dohodkovnih razlik sedanjih CEEC-10 je večja kot v primeru držav Španije, Portugalske in Grčije.

¹¹ Bröcker navaja realne dohodkovne vrzeli za Španijo (69%), Grčijo (57%) in Portugalsko (46%) napram povprečju držav takratne Evropske Skupnosti.

¹² Faini in Venturini (1994, str. 8,9) sta poskušala ugotoviti vzroke za upad migracijskih tokov. Najpogosteje omenjen dejavnik migracij, in sicer dohodkovne razlike med južno in severno Evropo, so bile v 80-ih še vedno znatne, kar naj bi prispevalo k ohranitvi migracijskih tokov. Strukturni premik v sestavi povpraševanja po bolj izobraženi delovni sili oz. zmanjšanje ekonomskega "demand pull" faktorja ciljnih držav bi lahko razložil upad migracijskih tokov iz južne Evrope, vendar izgubi na pomenu ob opaznem povečanju migrantov iz ostalih izvornih držav (kot npr. severne Afrike). Faini in Venturini svojo analizo zaključujeta z ugotovitvijo, da je upad migracijskih tokov iz južne v severno Evropo najverjetneje povezan s ponudbenim faktorjem, ki izhaja iz postopnega izboljševanja ekonomskega položaja izvornih držav in predpostavke večje mejne koristnosti pri enaki stopnji potrošnje dobrin doma oz. v izvorni državi.

Tako npr. študija Brückerja (2000) v tabeli 3 omogoča zgolj pogojno prenosljivost rezultatov oz. dobljenih koeficientov na simulacije migracijskih tokov iz CEEC. Najprej del proučevanega obdobja zajema tudi migracije v času gospodarske ekspanzije, ko so migracijske tokove pospeševali ekonomski »pull« faktorji ciljnih držav, hkrati je bila tudi stopnja brezposelnosti ciljnih držav v tistem času znatno nižja od današnje. S tega vidika ta študija za napovedovanje migracijskega potenciala precenjuje predvideno višino migracijskega potenciala. Po drugi strani so današnje dohodkovne razlike CEEC z državami EU precej večje kot v povprečju dohodkovne razlike 18 držav napram Nemčiji. Manjša je tudi prostorska oddaljenost CEEC in Nemčije v primerjavi z omenjeno študijo 18-ih držav, zaradi česar je moč pričakovati večji delež začasnih oz. dnevnih migracij iz CEEC.

Prenosljivost rezultatov in izkušenj za proučevanje ali napovedovanje migracijskih tokov v Evropi iz raziskav migracij na področju ZDA (raziskovalci: Borjas, Hatton, Chiswick) je prav tako problematična z večih vidikov. Evropski trg dela se počasneje odziva na ekonomske spremembe; zaradi nepopolnosti trga dela v Evropi se le ta sooča s precej višjo stopnjo brezposelnosti kot Amerika. Nadalje so razlike očitne v urejenosti socialnega sistema ter nenazadnje tudi v pogledu na kulturno raznolikost.

Pregled študij kaže, da se število tujega prebivalstva in tuje delovne sile tudi pri velikih razlikah v dohodku med izvorno in ciljno državo le počasi približuje celotnemu ocenjenemu nivoju migracijskega potenciala oz. da se število migrantov preseljuje v ciljno državo v daljšem časovnem obdobju. V prvih letih po sprostitvi omejitev pretoka delovne sile se pričakujejo največji migracijski tokovi, ki začnejo s časom postopoma upadati (oz. se uravnavajo glede na konjunktura gibanja), dokler ne dosežejo nekega dolgoročno stabilnega stanja.¹³ Poleg tega izkušnje razširitve Evropske skupnosti iz preteklosti kažejo, da navkljub velikim dohodkovnim razlikam med izvorno in ciljno državo ne prihaja do nekontrolirano visokih migracijskih tokov, saj poleg dohodkovnih razlik vpliva na odločitev o odselitvi še veliko drugih dejavnikov. Mikroekonomske študije preko anket zaključujejo, da dajejo ljudje prednost kratkoročnim postankom v tujih državah, kar bližina CEEC proti sedanji EU tudi dopušča. Le manjši odstotek ljudi se je pripraviljen odseliti za daljši čas oz. za vselej.

4.2. Mikroekonomske študije

Tovrstne študije z uporabo anket ter raziskav gospodinjestev in posameznikov ne izračunavajo letnih migracijskih tokov, ampak kažejo na celoten potencialni migracijski potencial oz. skupno število ljudi, ki izražajo željo po migriranju v teku prihodnjih let.

---

¹³ Tako npr. študija Brückerja pričakuje doseg dolgoročnega stabilnega stanja migrantov iz CEEC v EU čez 30 let, če bi bila omejitev mobilnosti dela oz. oseb odpravljena že v letu 2002.

Tabela 5: Pregled mikroekonomskih študij napovedovanja migracijskega potenciala

Avtor	Leto	Metoda	Rezultat
IOM	1999	Anketa 11 držav; ¹ velikost vzorca: 1000 oseb na državo. Prednost pristopa: ločuje med različnimi vrstami meddržavnih selitev.	Želja po kratkoročnih delovnih selitvah (13-68%), po dolgoročnih začasnih delovnih selitvah (18-57%) in migriranju oz. odhodu za vedno (7-26%). Števila v oklepajih so deleži v celotnem migracijskem potencialu.
Fassmann, Hintermann	1997	Anketa štirih držav (Madžarska, Poljska, Češka, Slovaška)	Konkretno opredeljen namen migriranja: 1%-2% ²
Berencsi et al.	1995	Analiza gospodinjstev na Madžarskem	Razlikovanje glede na trajanje bivanja: za vedno (1,3%), za nekaj let (2,7%), za nekaj tednov (3,8%)
Aasland	1996	Anketa v Latviji	Namen migriranja: 3%

¹ Anketa zajema države CEFTE (Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška, Slovenija), ki v okviru mednarodnih migracij predstavljajo "buffet zone" oz. t.i. "vmesno cono" (imajo hkrati vlogo izvorne države napram EU in ciljne napram ostalim državam proti jugu in vzhodu od njih), ter Ukrajino, Belorusijo, Romunijo, Bolgarijo, Hrvaško in Jugoslavijo (ki predstavljajo izvorne države napram CEFTI).

² Fassmann, Münzmann (2000) razlikujeta med splošnim migracijskim potencialom (ljudje, ki izražajo željo po preselitvi) v višini 30%, verjetnim migracijskim potencialom (ljudje, ki so že začeli zbirati informacije o ciljni državi) v višini 6-18% ter realističnim migracijskim potencialom (ljudje, ki so naredili že prve korake, potrebne za preselitev) v višini 1-2%.

Vir: Lastni pregled študij ter Fassmann, Münz, 2000, str. 42.

Glede na izvedene ankete znaša delež ljudi, ki bi bil pripravljen delati v tujini, med 1 in 10%. Odstopanja rezultatov med študijami izhajajo zlasti iz različno postavljenih vprašanj. Poseben primer predstavljajo rezultati široko postavljenega vprašanja ankete IOM, ki znatno precenjuje število potencialnih migrantov (Fassmann, Münz, 2000, str. 42).

Prednost mikroekonomskih študij je v tem, da ne ponujajo zgolj informacije o številu ljudi, ki so pripravljeni migrirati in delati v tujini, ampak dajejo informacijo o želenem času postanka v ciljni državi. Tako analiza anket kaže, da večina ljudi ne želi preselitve v ciljno državo za stalno, ampak želijo v njej bivati in delati le za kratek rok (glej Tab. 6. na str. 8 v prilogah). To velja posebej za ljudi, ki živijo ob zdajšnji meji z EU. Rezultati ankete kažejo prav tako, da sta glavni ciljni državi migrantov, ne glede na čas bivanja ali preselitve, Nemčija in Avstrija, kar potrjuje pomen tamkaj že vzpostavljene informacijske mreže (večji del migrantov iz CEEC biva v teh dveh državah). Potencialni migranti iz CEEC so tudi nadpovprečno dobro izobraženi, kar napeljuje k možnemu razvoju določenega migracijskega

procesa, kjer se v zgodnjih fazah priseljujejo nadpovprečno izobraženi ljudje, tem nato sledijo nadpovprečno zastopani slabše izobraženi ljudje.

Problem mikroekonomskih študij predstavlja poleg vprašljivosti reprezentativnosti izbranega vzorca za celotno populacijo tudi razkorak med željo in dejansko odločitvijo. Izražanje želja po migriranju se nanaša na dejanje v prihodnosti, ki lahko odstopa od dejanske pripravljenosti ljudi po migriranju. IOM je za omilitev tega problema v svojo raziskavo dodatno vključil vprašanja za ugotovitev dejanske pripravljenosti potencialnih migrantov za preselitev (znanje tujega jezika, pridobivanje informacij, prodaja premoženja) ter tako dobil rezultate, ki znatno zmanjšajo (prvotno ocenjeno) število potencialnih migrantov.

4.3. CEEC specifični vzroki za manjši migracijski potencial

Poleg običajno velikih monetarnih stroškov migracij (glej poglavje Razlogi za migriranje; Mikroekonomski dejavniki), povezanih s pomanjkanjem informacij, negotovim ekonomskim razvojem izvirne države, psiholoških, kulturnih in socialnih stroškov, naj bi vplivala na odlog odločitve po migraciji tudi vključitev CEEC v EU. Slednje naj bi vplivalo na odločitev migrantov na različne načine (Kraus, Schwager, 2000, str. 8), in sicer:

- s konvergenco CEEC v ključnih ekonomskih in socialnih kazalnikih. Uskladitev standardov na področju dela s standardi EU bi vodila do zmanjšanja obstoječih razlik v pogojih dela in življenjskem standardu, kar bi vplivalo na zmanjšanje migracijskega potenciala. Vsi ti dejavniki bi tako vodili k zmanjšanju števila migrantov v prvem obdobju (ali prvem letu po možni odselitvi) in prav tako k upadu agregatnega števila migrantov na koncu drugega ali tudi zadnjega obdobja (podrobnosti modela glej Kraus, Schwager, 2000);
- z zmanjšanjem stroškov migriranja preko harmonizacije pravnega sistema, medsebojnega priznavanja spričeval ipd. Ti dejavniki bi vplivali na povečanje števila migrantov v prvem obdobju in na povečanje agregatnega števila migrantov v drugem ali zadnjem obdobju;
- z zagotovljenim prostim pretokom delovne sile in oseb. Navkljub temu se predvideva določitev prehodnega obdobja omejene mobilnosti delovne sile z namenom zaščite trga dela držav EU. Podobno so bila določena prehodna obdobja tudi v času razširitve Evropske Skupnosti proti jugu (za Grčijo (1981-1988), za Španijo in Portugalsko (1986-1992)). Zanimiva je študija avtorjev Kraus, Schwager (2000, str. 6-11), ki v model vključita pričakovano migracijsko politiko ciljnih držav kot pomembni faktor pri odločanju migrantov kot posameznikov.¹⁴ Model predvideva odložitev ali opustitev odločitve po odselitvi potencialnih migrantov v primeru pričakovane liberalizacije pretoka oseb z vključitvijo CEEC v EU ter takojšnji migracijski pritisk v primeru zavrnitve možnosti vključitve v EU.

---

¹⁴ Model se opira na študijo Burde (1995).

Če upoštevamo dodatno, da je delo manj mobilni produktivni faktor, da obstajajo še vedno določene omejitve vstopa na trgu dela tudi po odpravi vseh legalnih omejitev, lahko po vsej verjetnosti zaključimo, da se bo migracijski potencial CEEC z vključitvijo v EU, z določeno stopnjo konvergence, izboljšanim socialnim sistemom, izboljšanjem politične in socialne stabilnosti navkljub velikim dohodkovnim razlikam najverjetneje zmanjšal. Zaradi podobnih razlogov je danes, četudi ob velikih dohodkovnih razlikah med posameznimi državami EU, mobilnost znotraj EU dokaj majhna.

Za boljše razumevanje potencialnih migracijskih tokov iz CEEC v države EU Landesmann (2001, str. 106) predlaga najprej podrobnejšo raziskavo odzivanja migrantov na razlike v plačah in stopnji brezposelnosti med različnimi regijami znotraj CEEC.

4.4. Sklep pregleda študij

Študije napovedovanja števila migrantov se razlikujejo po metodah ocenjevanja števila migrantov in prihajajo tudi do precej različnih napovedanih rezultatov migracijskih tokov iz CEEC v države EU. Kljub temu večina študij usklajeno zaključuje, da so predvidevanja o nekontrolirano visokih migracijskih tokovih iz CEEC v EU po odpravi omejitev pretoka oseb in delovne sile neupravičena. Zaradi dejstva, da naj bi bila prva leta takoj po odpravi omejitev najbolj prizadeta, in zaradi opozoril o nezanesljivosti učinkov oz. posledic pričakovanih migracijskih tokov, nekatere študije predlagajo začasno uvedbo kvot, katerih višina naj bi se določala glede na projekcije napovedanega števila migrantov. Postavljene kvote migrantov naj bi tako olajšale integracijo migrantov na trgu dela ciljnih držav (Brücker, 2000, str. 326). S časom, ko kvote ne bi bile več zapolnjene, naj bi se omejitve pretoka delovne sile povsem sprostila. Za CEEC se pričakuje, da se bodo migracijski tokovi, četudi v padajočem številu in prilagajajoče konjunkturalnim nihanjem, ohranjali na dolgi rok, zlasti zaradi počasi zmanjšujočih pričakovanih dolgoročnih dohodkovnih razlik ter manjšega števila odseljenih ljudi iz CEEC v države EU danes.

Po drugi strani določene študije (Landesmann, 2001, str. 106) opozarjajo na smisel študij, ki se osredotočajo zgolj na napovedovanje absolutnega števila migrantov ob odpravi omejitev pretoka delovne sile oz. oseb. Kot kažejo študije trga dela je bistveno upoštevanje strukture migrantov po izobrazbi, spolu in starosti, ki pridajo vsebinsko noto številu migrantov. Tako določene študije (Zimmermann, 1995, str. 60) predlagajo uvedbo selektivne politike, ki bi pospeševala pritok visoko izobražene delovne sile in njihovo zaposlenost v izvozno orientiranih raziskovalnih panogah in industrijah.

5. Vplivi migracij na trg dela; predstavitev različnih modelov trga dela

V tem poglavju predstavljam različne modele trga dela, ki proučujejo posledice pritoka migrantov na trg dela. Enostavni model s homogenim delom služi kot prikaz osnovnih načel, ki veljajo na trgu dela ob prilivu migrantov. Iz slik in dopolnjujoče tabele je razvidna osnovna porazdelitev dohodka oz. produkta med delavci in lastniki kapitala v državi ter prerazdelitev dohodka s prilivom migrantov. Modela trga dela s heterogenim delom upoštevata dogajanje na dveh trgih dela, in sicer trgih izobražene in neizobražene delovne sile. Razlikujeta se glede na predpostavko popolne prilagodljivosti plač na trgu neizobražene delovne sile ter posledično obstoja začetne brezposelnosti. Model pod poglavjem 5.3. upošteva tržne nepopolnosti na trgu neizobražene delovne sile ter se tako uporablja kot model, ki bi lahko še najbolj prikazal razmere na evropskem trgu dela.

5.1. Enostavni model (homogeno delo)

Prednost enostavnega modela izhaja iz možnosti enostavnega prikaza najbolj osnovnih načel, ki sledijo iz prilagoditve trga dela s prilivom (delovnih) migrantov.¹⁵

Predpostavke:

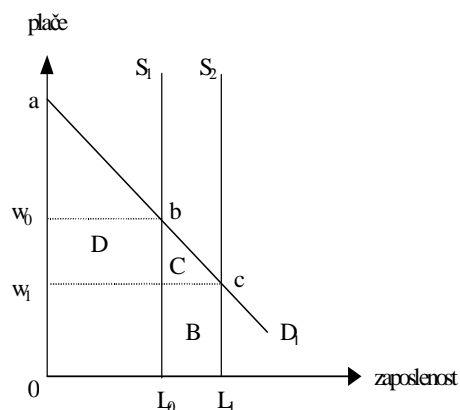
- ciljna država proizvaja eno samo dobrino s kapitalom in homogenim delom;
- plače se lahko popolnoma prilagodijo spremembam na trgu dela, kar pomeni, da na trgu ni tržnih nepopolnosti kot npr. brezposelnosti zaradi minimalno določenih plač oz. plač, določenih s strani sindikatov.
- model upošteva zgolj delovne migrante, ki nimajo kapitala s seboj in ne vplivajo na povpraševanje po dobrinah. Cene proizvodov so vnaprej določene. Nivo migrantov določa migracijska politika ciljne države.

V skladu s tem modelom vodijo migracije na trgu dela ciljne države do nižje zaposlenosti domačinov in nižjih plač. Obseg znižanja plač in zmanjšanje zaposlenosti domačinov zavisi od oblik krivulj ponudbe in povpraševanja po delu. Spodnji sliki prikazujeta trg (homogenega) dela v primeru povsem toge krivulje (slika 1a) in bolj elastične krivulje ponudbe dela (slika 1b) ter omogočata prikaz prerazdelitve dohodka med domačimi delavci, migranti in kapitalom.

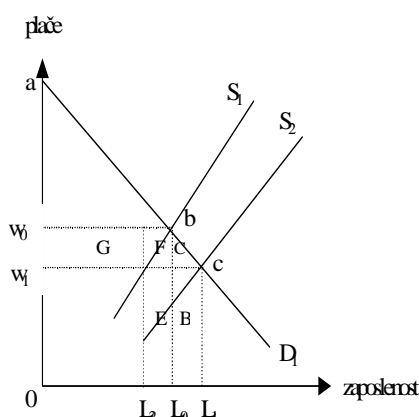
---

¹⁵ Empirični izziv predstavlja možnost izoliranja učinkov migrantov na krivuljo ponudbe dela, katere premik bi bilo možno opazovati s stališča vpliva migracijskega toka kot eksogenega faktorja. Problem tega pristopa je, da se dodatni migracijski tokovi ne generirajo naključno v času in prostoru, ampak predstavljajo rezultat številnih dejavnikov (Fertig, Schmidt, 2001, str. 13-14). Študije, ki so zlahka uporabile pristop migracij kot eksogenega faktorja, so proučevale iz preteklosti enkratne dogodke nenadnega migracijskega pritiska. Najbolj poznani sta študiji Hunt iz leta 1992 (ki je proučevala vpliv pritoka Alžircev na trg dela v Franciji v času vojne v Alžiriji leta 1962) ter Card iz leta 1990 (ki je proučeval vpliv pritoka delovne sile iz Kube na trg dela v Miamiu).

Slika 1a: Trg dela z neelastično krivuljo ponudbe dela

Slika 1b: Trg dela z elastično krivuljo ponudbe dela

Vir: Bauer, Zimmermann, 1999; Lastne dopolnitve.

Tabela 6: Prikaz prerazdelitve dohodka na trgu dela po prihodu migrantov

Slika 1a		Slika 1b	
Lik	Pomen	Lik	Pomen
B	Dohodek migrantov	E+B	Dohodek migrantov
D+C	Dobiček kapitala	G+F+C	Dobiček kapitala
D	Izguba domačih zaposlenih delavcev	E+F	Izguba domačih (sedaj) nezaposlenih delavcev
		G	Izguba domačih (še vedno) zaposlenih delavcev
B+C	Pozitiven saldo pritoka migrantov	B+C	Pozitiven saldo pritoka migrantov

Vir: Lastni izračuni.

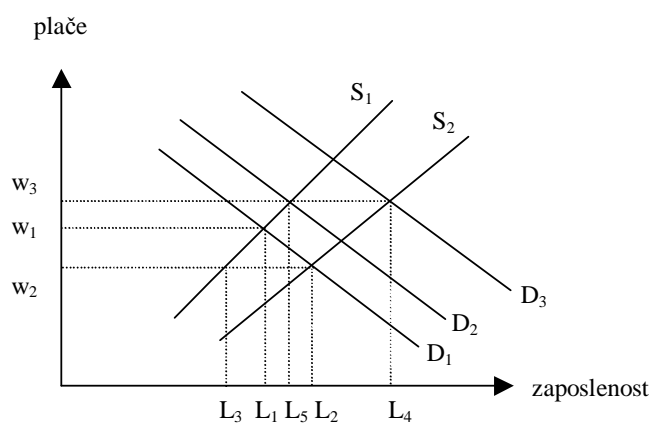
Pred migracijo je dohodek domačih delavcev znašal lik $w_0 b L_0 0$, medtem ko dohodek kapitala abw_0 . Po prитоку migrantov se je obseg proizvoda povečal, in sicer iz $ab0L_0$ na $ac0L_1$. Kot kažejo rezultati tabele 6, prispevajo migranti k skupni blaginji (lik B+C);¹⁶ razvidna pa je tudi prerazdelitev dohodka, in sicer od domačih delavcev na lastnike kapitala.

Slika 1b z upoštevanjem bolj elastične krivulje ponudbe dela in zmanjšanjem zaposlenosti domačih delavcev kaže v ozadju podrobnejši prikaz prerazdelitve dohodka s prитоком migrantov.

¹⁶ Borjas (1995, str. 5-9) v tem kontekstu uporablja pojem "migracijski presežek" (Immigration surplus), s katerim določa porast dohodka domačinov s prитоком migrantov na trg dela (lik C). To pomeni, da migranti povečajo dohodek za več kot znašajo stroški njihove zaposlitve. Tako je migracijski presežek tem večji, čim večja je cenovna elastičnost dela (večja za izobraženo delovno silo), čim večji je dopolnilen odnos med migranti in domačimi delavci (večji v primeru prитока izobraženih migrantov), čim bolj se znanje migrantov razlikuje od znanja domačih delavcev ter čim večja je elastičnost mejnega produkta glede na celotni produkt.

Učinek migracij na zmanjšanje plače domačih delavcev je v tem modelu precenjen, saj model ne upošteva posrednih učinkov migrantov na krivuljo povpraševanja po delu (pomik krivulje D_1 proti D_2 in D_3), ki sledijo iz povečanega povpraševanja po dobrinah v ciljni državi s pritokom migrantov. Kot je razvidno iz slike 2, je možna tudi popolna kompenzacija tega »negativnega učinka« pritoka migrantov na trgu dela, in sicer s porastom plače (od w_1 do w_3) in dodatne zaposlenosti domačih delavcev (od L_1 do L_5), če je učinek povečanega povpraševanja po dodatnih delavcih zadostno velik (npr. pomik krivulje povpraševanja po delu od D_1 do D_3). V tem primeru se poveča skupna zaposlenost z L_1 na L_4 .

Slika 2: Trg dela ob upoštevanju dodatnega premika krivulje povpraševanja po delu

Vir: Bauer, Zimmermann, 1999.

5.2. Model s heterogenim delom brez tržnih nepopolnosti oz. popolno prilagodljivostjo plač

Predpostavke modela:

- ciljna država proizvaja eno samo dobro s kapitalom ter izobraženimi in neizobraženimi delavci;
- plače se lahko popolnoma prilagodijo spremembam na trgu dela, kar pomeni, da na trgu ni tržnih nepopolnosti, kot so npr. brezposelnost zaradi minimalno določenih plač oz. plač, določenih s strani sindikatov;
- model upošteva zgolj delovne migrante, ki nimajo kapitala s seboj in ne vplivajo na povpraševanje po dobrinah. Cene proizvodov so vnaprej določene. Nivo migrantov določa migracijska politika ciljne države;
- pri ločevanju delavcev na izobražene in neizobražene je pomembna predpostavka o dopolnilnosti oz. zamenljivosti domačih izobraženih (neizobraženih) delavcev z izobraženimi (neizobraženimi) migranti. V tem modelu velja predpostavka, da je priliv neizobraženih (izobraženih) migrantov popolnoma zamenljiv z neizobraženimi (izobraženimi) domačimi delavci, hkrati pa velja dopolnilni odnos med

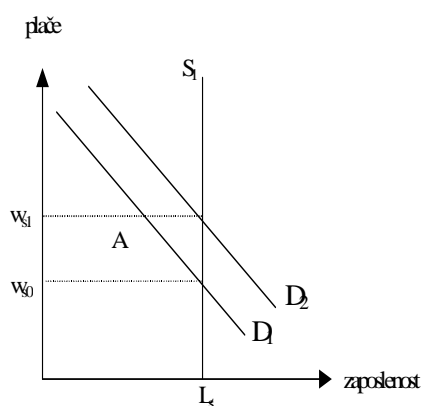

neizobraženimi in izobraženimi delavci (če se poveča skupna zaposlenost neizobraženih domačih delavcev in neizobraženih migrantov, se poveča tudi povpraševanje po izobraženih delavcih). Kritično vrednotenje predpostavke popolne zamenljivosti domačih delavcev z migranti po Borjasu glej v prilogah na str. 12;

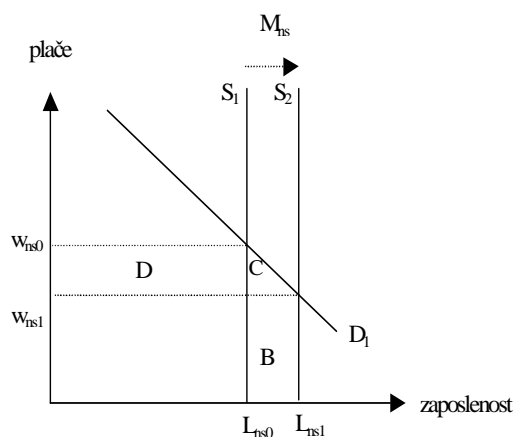
- ponudba domačih delavcev je toga.

5.2.1. Primer migriranja neizobraženih delavcev

Slika 3a: Trg izobražene delovne sile

Slika 3b: Trg neizobražene delovne sile

Vir: Bauer, Zimmermann, 1999; Lastne dopolnitve.

Tabela 7: Prikaz prerazdelitve dohodka na trgu dela po prihodu neizobraženih delavcev

Trg izobražene delovne sile		Trg neizobražene delovne sile	
Lik	Pomen	Lik	Pomen
0	Nespremenjen dohodek kapitala	B	Dohodek migrantov
A	Dobiček domačih izobraženih delavcev	D+C	Dobiček kapitala
		D	Izguba domačih neizobraženih delavcev
A+B+C			
Pozitiven saldo pritoka migrantov			

Vir: Lastni izračuni.

Sliki 3a in 3b kažeta situaciji na trgih izobražene in neizobražene delovne sile. Če predvidimo najprej pritok neizobraženih migrantov (pomik od S_1 proti S_2), se posledično zmanjša plača neizobraženih domačih delavcev (pomik od w_{ns0} proti w_{ns1}), kar omogoči povečanje skupne zaposlenosti na trgu neizobražene delovne sile (pomik od L_{ns0} proti L_{ns1}). Glede na predpostavko komplementarnosti oz. dopolnilnosti izobraženih in neizobraženih delavcev preko produkcijske tehnologije se s povečanjem skupne zaposlenosti na trgu neizobražene

izobraženi delavci (lik G, ki se prerazdeli k lastnikom kapitala), medtem ko se dohodek domačih neizobraženih delavcev (lik F) ter lastnikov kapitala (G+E) poveča. Skupna blaginja se po pritoku migrantov v ciljni državi poveča za vsoto likov I+E+F.

5.3. Model s heterogenim delom ter nepopolnim (rigidnim) trgom dela

Model z nepopolnim trgom dela omogoča realnejši prikaz trga dela za evropske razmere, saj vključuje možnost nastanka brezposelnosti, ki izhaja iz rigidnosti plač ob spremembah na trgu dela (npr. s povečanjem ponudbe dela preko migracij).

Predpostavke modela:

- ciljna država proizvaja eno samo dobrino s kapitalom ter izobraženimi in neizobraženimi delavci;
- na trgu neizobražene delovne sile se plača ne prilagaja nujno več vsakim spremembam na trgu dela, ker pritisk na zmanjšanje plače ovirajo sindikati oz. je plača določena že vnaprej kot minimalno zajamčena plača. Glede na postavko plače neizobražene delovne sile delodajalci določijo nivo zaposlenosti na trgu dela. Nasprotno je trg izobražene delovne sile povsem fleksibilen, kar pomeni, da konkurenčne sile na trgu dela določajo plačo in obseg zaposlenosti izobražene delovne sile. Sindikati imajo na trg izobražene delovne sile zgolj posredni vpliv, in sicer preko vplivanja na obseg zaposlenosti neizobražene delovne sile z določanjem višine plače za neizobraženo delovno silo;
- priliv neizobraženih (izobraženih) migrantov je popolnoma zamenljiv z neizobraženimi (izobraženimi) domačimi delavci, hkrati pa velja dopolnilni odnos med neizobraženimi in izobraženimi delavci;
- model upošteva zgolj delovne migrante, ki nimajo kapitala s seboj in ne vplivajo na povpraševanje po dobrinah. Cene proizvodov so vnaprej določene. Nivo migrantov določa migracijska politika ciljne države;
- ponudba domačih delavcev je toga.

Če migrirajo neizobraženi delavci, beleži dobiček izobražena delovna sila, medtem ko neizobražena delovna sila utrpi nižje plače in višjo brezposelnost.

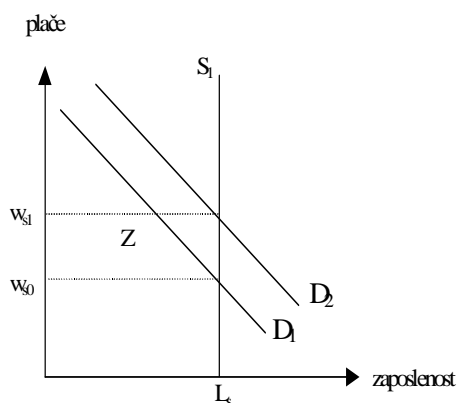
Če migrirajo izobraženi delavci, se lahko zmanjšajo plače kakor tudi brezposelnost obeh skupin delavcev na trgu dela.

Rezultati analize modela predstavljajo zgornjo mejo izgube in spodnjo mejo dobička zaradi neupoštevanja dveh bistvenih faktorjev. Prvič, model ne upošteva davkov in socialnih prispevkov, ki jih migranti plačujejo v državno blagajno. Drugi razlog je omenjen že pri obravnavi enostavnega modela razlag vplivov migracij na trg dela: namreč model zanika vpliv migrantov na krivuljo povpraševanja po dobrinah ciljne države in s tem povečanega povpraševanja po delovni sili.

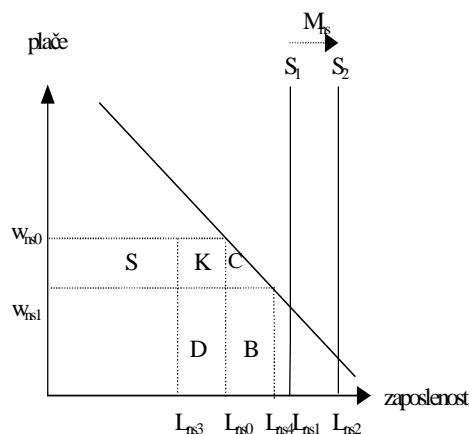
Med pozitivne vplive migracij se šteje tudi pritisk npr. migracijskega toka neizobraženih delavcev na zmanjšanje plače neizobraženih delavcev (fleksibilnost plače navzdol) in s tem slabljenje moči sindikatov oz. izvajanje pritiska v smeri konkurenčnejšega gospodarstva. Migranti v Evropi veljajo tudi kot »fleksibilna rezerva«, ki nadomeščajo nižjo mobilnost domačih delavcev.

5.3.1. Primer migriranja neizobraženih delavcev

Slika 5a: Trg izobražene delovne sile

Slika 5b: Trg neizobražene delovne sile

Vir: Bauer, Zimmermann, 1999; Lastne dopolnitve.

Medtem ko je trg izobražene delovne sile fleksibilen in reagira s prilagajanjem plač ob spremembah na trgu dela izobražene kakor tudi neizobražene delovne sile, velja drugačna predpostavka za trg neizobražene delovne sile, kjer sindikati določajo višino plače neizobraženim delavcem nad ravnotežno višino plače, ki bi se vzpostavila ob upoštevanju vseh konkurenčnih pritiskov. V sliki 5b je tako začetna brezposelnost označena v obsegu $L_{ns0}L_{ns1}$.

Sindikati lahko ob pritoku migrantov, ki ustvarijo pritisk po znižanju plače oz. povečanju brezposelnosti, znižajo plačo neizobraženih delavcev in se tako izogne dodatni brezposelnosti na trgu neizobražene delovne sile ali pa ohrani plačo neizobraženih delavcev nespremenjeno in tako povzroči dodatno brezposelnost neizobraženih delavcev v obsegu prispelih migrantov. Zaradi predpostavke modela po popolni zamenljivosti neizobraženih migrantov z neizobraženimi delavci sindikat izbira med možnostjo znižanja plače oz. ustvarjanja dodatne brezposelnosti na trgu neizobražene delovne sile.

Tabela 9: Prikaz prerazdelitve dohodka na trgu dela po prihodu neizobraženih delavcev

Trg izobražene delovne sile		Trg neizobražene delovne sile	
Lik	Pomen	Lik	Pomen
1. Sindikat zmanjša plačo neizobraženih delavcev tako, da ostane brezposelnost na trgu dela nespremenjena			
		B	Dohodek migrantov
0	Nespremenjen dohodek kapitala	S+K+C	Dobiček kapitala
Z	Dobiček domačih izobraženih delavcev	S+K	Izguba domačih (zaposlenih) neizobraženih delavcev
B+C+Z Pozitiven saldo pritoka migrantov			
2. Plača ostane nespremenjena (brezposelnost domačih neizobraženih delavcev naraste)			
Ni vpliva na trg delovne sile izobraženih delavcev		K+D	Dohodek migrantov (če povsem nadomestijo domače neizobražene delavce)
		K+D	Izpad dohodka oz. izguba domačih neizobraženih delavcev, ki so postali brezposelni
		0	Nespremenjen dohodek domačih neizobraženih delavcev, ki so ostali zaposleni
		0	Nespremenjen dohodek kapitala
0 Ničelni saldo pritoka migrantov			

Vir: Lastni izračuni.

V primeru, da sindikat dopusti zmanjšanje plače in tako ohrani začetno raven brezposelnosti nespremenjeno, so nastali rezultati po pritoku migrantov povsem primerljivi z modelom (heterogeno delo), ki upošteva popolno prilagodljivost plač in polno zaposlenost na trgu dela neizobražene delovne sile (primerljivost s slikama 3a in 3b). Po zmanjšanju plače neizobražene delovne sile se poveča skupna zaposlenost neizobražene delovne sile (pomik L_{ns0} proti L_{ns4}) in na osnovi dopolnjujočega odnosa med izobraženimi in neizobraženimi delavci tudi povpraševanje po izobraženih delavcih na trgu izobražene delovne sile (pomik D_1 proti D_2). Začetna stopnja brezposelnosti neizobraženih delavcev ostane nespremenjena ($L_{ns0}L_{ns1} = L_{ns4}L_{ns2}$), saj velja, da so vsi migranti dobili delo ($L_{ns0}L_{ns4} = L_{ns1}L_{ns2}$). Zaradi pritoka migrantov in posledičnega znižanja plače neizobražene delovne sile lahko ciljna država poveča skupno blaginjo (glej tabelo 9, točka 1) v obsegu likov B+C+Z, pri čemer lik B predstavlja dohodek migrantov, vsota likov S+K+C dobiček lastnikov kapitala ter lik Z dodatni dohodek domačih izobraženih delavcev, ki izhajajo iz povišane plače izobražene delovne sile. Domače neizobražene osebe oz. substituti migrantov utrpijo izgubo v višini lika S+K.

povečanega povpraševanja po neizobraženi delovni sili. V slikah 6a in 6b ter tabeli 10 predstavljam rezultate dveh scenarijev odgovora sindikata na spremembe na trgu dela. Prvi scenarij ustreza povečanju plače neizobraženih domačih delavcev, zaradi česar začetna stopnja brezposelnosti ostane nespremenjena. Drugi scenarij nasprotno predvideva zmanjšanje plače neizobražene delovne sile, in sicer do ravni, ki odpravi brezposelnost na trgu dela neizobražene delovne sile.

V primeru, da sindikat dopusti povečanje plače in tako ohrani začetno raven brezposelnosti nespremenjeno ($L_{ns0}L_{ns1}$), so nastali rezultati po pritoku izobraženih migrantov povsem primerljivi z modelom (heterogeno delo), ki upošteva popolno prilagodljivost plač in polno zaposlenost na trgu dela neizobražene delovne sile (primerljivost s slikama 4a in 4b). Tudi prerazdelitev dohodka (glej tabelo 10, točka 1) je primerljiva s porazdelitvijo dohodka v tabeli 8. Ciljna država po pritoku izobraženih migrantov beleži porast blaginje, in sicer v višini likov $I+E+F+P_0+P_2$, pri čemer sledi prerazdelitev dohodka od domačih izobraženih delavcev na lastnike kapitala v višini lika X.

Drugi scenarij predvideva zmanjšanje plače domačih neizobraženih delavcev kot odgovor na povečanje povpraševanja po neizobraženi delovni sili, in sicer do ravni, ki odpravi brezposelnost na trgu dela. Povečana zaposlenost na trgu neizobražene delovne sile (dodatna zaposlenost prej brezposelnih neizobraženih delavcev) ima dodatno pozitivni povratni učinek na povečanje povpraševanja po izobraženi delovni sili, kar vodi do povišanja plače na trgu izobražene delovne sile. Kot je razvidno iz slik 6a in 6b, se skupna zaposlenost na trgu neizobražene delovne sile znatno poveča, prav tako tudi zaposlenost izobražene delovne sile.

Tabela 10: Prikaz prerazdelitve dohodka na trgu dela po prihodu izobraženih delavcev

Trg izobražene delovne sile		Trg neizobražene delovne sile	
Lik	Pomen	Lik	Pomen
1. Plača se poveča (brezposelnost domačih neizobraženih delavcev ostane nespremenjena)			
I	Dohodek migrantov		
X+E+F	Dobiček kapitala	0	Nespremenjen dohodek kapitala
X	Izguba domačih izobraženih delavcev	P_0+P_2	Dobiček domačih zaposlenih neizobraženih delavcev
$I+E+F+ P_0+P_2$ Pozitivni saldo pritoka migrantov			
2. Sindikat zmanjša plačo neizobraženih delavcev tako, da doseže ničelno brezposelnost na trgu dela			
a) Začetni učinek (pritok izobraženih migrantov)			
I	Dohodek migrantov	$O+P_1+$ $P_2+P_3+R_1+R_2+$ F	Dobiček kapitala

X+E+F	Dobiček kapitala	O	Izguba domačih (že pred migracijo zaposlenih) neizobraženih delavcev		
X	Izguba domačih izobraženih delavcev	G	Dohodek dodatno zaposlenih (pred migracijo brezposelnih) neizobraženih domačih delavcev		
b) Učinek na trg izobražene delovne sile po zmanjšanju plač neizobraženih delavcev					
E+N	Dobiček migrantov				
Y	Dobiček domačih izobraženih delavcev				
0	Nespremenjen dohodek kapitala				
a+b) Končni učinek					
I+E+N	Dohodek migrantov				
W+F+H	Dobiček kapitala				
W	Izguba domačih izobraženih delavcev				
Pozitivni saldo na trgu izobražene delovne sile $I+X+E+F-X+E+N+Y=I+E+F+N+H$ $(N+H=Y+E+N)$				Pozitivni saldo na trgu neizobražene delovne sile $P_1+P_2+P_3+R_1+R_2+F+G$	
Skupni pozitivni saldo pritoka migrantov $(I+E+F+N+H)+ (P_1+ P_2+P_3+R_1+R_2+F+G)$					

Vir: Lastni izračuni.

Prerazdelitev dohodka v drugem scenariju prikazuje tabela 10, točka 2. Začetni učinek pritoka migrantov na trgu izobražene delovne sile je opisan že v prvem scenariju, in sicer vodi do zmanjšanja dohodka izobražene delovne sile v višini lika X, do povečanja dohodka lastnikov kapitala v višini X+E+F in k zaslužku migrantov v znesku lika I. Z zmanjšanjem plače in odpravo brezposelnosti na trgu neizobražene delovne sile se blaginja ciljne države znatno poveča, s tem da močno naraste dobiček kapitala (rezultate glej v tabeli 10, točka 2) ter se dodatno generira dohodek pred migracijo brezposelnih neizobraženih domačih delavcev. Izpad dohodka zaradi znižanja plače utrpijo že pred migracijo zaposleni neizobraženi delavci, ki se prerazdeli na lastnike kapitala (lik O). S povečanjem skupne zaposlenosti na trgu neizobražene delovne sile in posledično povečanega povpraševanja po izobraženi delovni sili se plača izobražene delovne sile poveča, vendar ne preseže začetne ravni plače pred pritokom izobraženih migrantov. Na ta način blaginja ciljne države nekoliko upade, vendar ostane še vedno pozitivna. Dohodek migrantov se iz prvotne ravni (lik I) povzpne na vsoto likov I+E+N; dobiček kapitala predstavlja v končni obliki vsota likov W+F+H, pri čemer lik W predstavlja tudi skupno izgubo domačih izobraženih delavcev (lik X (prvotna izguba) – Y

(dodatni dohodek zaradi povečanja plače izobražene delovne sile kot odgovor na povečanje skupne zaposlenosti na trgu neizobražene delovne sile)). Saldo po pritoku migrantov je na obeh trgih pozitiven in vodi k povečanju skupne zaposlenosti na trgu izobraženih in neizobraženih delavcev, k odpravi brezposelnosti in znatnemu porastu blaginje. Izgubo v vsoti likov O in W utrpijo domači izobraženi in (že pred migracijo) zaposleni neizobraženi delavci; izguba se v enaki višini dodeli lastnikom kapitala.

5.4. Sklep

Pritok migrantov (lahko) povzroči veliko prerazdelitev dohodka med produkcijskimi faktorji (od lastnikov dela k lastnikom kapitala) navkljub majhnemu migracijskemu presežku. Le ta se dodatno zmanjša v primeru, če migranti prinesejo kapital s seboj. To predstavlja vzrok, da razprave v zvezi z migracijsko politiko bolj poudarjajo problem prerazdelitve dohodka kot pa dodatno blaginjo, ki izhaja iz povečane učinkovitosti oz. konkurenčnosti gospodarstva. Pri tem je preučevanje učinka migrantov na trg dela ciljne države precej protislovno: iz vidika migracijske politike predstavlja negativen učinek migrantov zmanjšanje plač lastnikom dela (oz. migrantom zamenljivim produkcijskih faktorjem), po drugi strani pa je ravno ta upad plač osnova za povečanje skupne blaginje ali nastanka migracijskega presežka.

6. Študije o trgu dela v Evropi s poudarkom na Nemčiji in Avstriji

Strah domačih delavcev pred učinkom migrantov na trg dela je pripomogel k paleti študij vplivov migrantov na trg dela z različnimi metodološkimi pristopi. Glede na to, da bosta s pristopom CEEC k EU najbolj prizadeti Nemčija in Avstrija, je tudi večina študij narejenih za ti dve državi.

6.1. Vpliv migrantov na plače

Večina študij, narejenih za ameriški trg dela, ne podpira predpostavke o negativnem učinku migrantov na plače in brezposelnost domačinov. Pregled študij, zlasti za Avstrijo in Nemčijo, vodi do dokaj različnih zaključkov; študije večinoma tendirajo k ugotovitvi, da je vpliv migrantov na plače domačinov zanemarljiv ali sploh ne obstoja, v določenih primerih je celo pozitiven.

Glede na metodološki pristop lahko študije v grobem razdelimo v tri skupine: prva skupina študij preučuje vpliv deleža migrantov na višino plač v industrijskih panogah; druga skupina študij preučuje vpliv deleža migrantov na razliko v plačah med različnimi regijami ter tretja skupina študij poskuša ugotoviti vpliv migrantov na višino plač z uporabo Translog produkcijske funkcije. Rezultate študij je možno neposredno spremljati s pregledom rezultatov *tabele 7 na str. 9 in 10* v prilogah.

6.1.1. Pregled študij, ki ocenjujejo vpliv deleža migrantov na višino plač (domačih delavcev ali migrantov samih) v določenih industrijskih panogah

Študija avtorjev DeNew, Zimmermann (1994a): rezultat -0,349 v tabeli 7 (str. 9 in 10 v prilogah) pomeni, da povečanje deleža zaposlenosti gostujočih delavcev v industrijskih

panogah za 1% zmanjša plačo domačih delavcev za 0,349%. Pri tem obstaja razlika pri oceni vplivov povečane zaposlenosti gostujočih delavcev na plače plavih in belih ovratnikov: medtem ko se plača plavih ovratnikov statistično značilno zmanjša (za 0,455%), se plača belih ovratnikov statistično neznačilno poveča (+0,12). Rezultati študij tako kažejo, da je pritek gostujočih delavcev zamenljiv z domačimi plavimi ovratniki in dopolnilen domačim belim ovratnikom. Avtorja študije zaključujeta, da izražata pritek in večja zaposlenost gostujočih delavcev le majhen vpliv na plače domačih delavcev.

DeNew, Zimmermann (1994b) analizirata za enako obdobje in z enakim metodološkim pristopom kot v pretekli študiji (DeNew, Zimmermann 1994a) dodatno še vpliv migrantov na domače in tuje plave ovratnike. Rezultat študije je pokazal, da imajo migranti (plavi ovratniki) največji negativni vpliv na lastne plače.

Haisken-DeNew, Zimmermann (1995) sta ugotavljala vpliv deleža migrantov na višino plač v industrijskih panogah in po regijah ter prišla do zaključka, da so migranti dopolnilni z domačimi delavci oz. da izražajo pozitiven, vendar statistično neznačilen vpliv na plače domačih belih ovratnikov, in pozitiven, statistično značilen vpliv na plače domačih plavih ovratnikov.

Bauer (1997a) po vzoru zgoraj navedenih študij ugotovi statistično značilen dopolnilni odnos med vsemi gostujočimi in domačimi delavci.

Hunt (1992) z ugotavljanjem vpliva deleža migrantov (iz Alžirije) na višino plač in razliko v plačah med različnimi poklici (v Franciji) pokaže na majhne vplive migrantov na trgu dela ciljne države. Do podobnih rezultatov vodi tudi študija avtorja Card (1990), ki je ocenjeval vpliv ogromnega pritoka migrantov leta 1980 s Kube na trg dela v Miamiu.

6.1.2. Pregled študij, ki ocenjujejo vpliv deleža migrantov na razliko v plačah (domačih delavcev ali migrantov samih) med različnimi regijami

Študija avtorjev Pischke, Velling (1994) upošteva zgolj delavce iz delovnega kontingenta. Avtorji ugotovijo pozitiven, statistično značilen vpliv vseh tujcev na plače domačih delavcev. Bauer in Zimmermann (1999, str. 57) dodatno navajata določene probleme, zaradi katerih bi lahko bil rezultat te študije pristranski: podatki ne zajemajo zgolj tujih zaposlenih delavcev, ampak tudi delovno neaktivne iskalce azila. Prav tako študija ne ločuje vpliva migrantov po skupinah delavcev glede na izobrazbo ter zajema podatke iz obdobja gospodarske ekspanzije v Nemčiji (1982-1990).

Študija avtorjev Dolado, Jimeno in Duce (1996) zaključuje s pozitivnimi in značilnimi vplivi migrantov na plače domačih delavcev v Španiji.

Hatzius (1994) v svoji študiji preučuje ločeno vpliv posameznih skupin migrantov na plače domačih delavcev. Medtem ko je vpliv migrantov na brezposelnost domačinov majhen, je

vpliv na zmanjšanje plač velik zlasti po pritoku gostujočih delavcev (-0,579). Pritok etničnih Nemcev iz vzhodne Evrope nima vpliva na plače domačih delavcev.

Študija avtorjev Winter-Ebmer-Zimmermann (1998) preučuje vpliv deleža migrantov na razliko v plačah med različnimi industrijskimi panogami v Avstriji in Nemčiji. V Avstriji se plača domačih delavcev zmanjša za 0,164% s povečanjem delovnih migrantov za 1%. V Nemčiji pritok vseh migrantov skupaj nima statistično značilnega vpliva na plače domačih delavcev, s tem da 1% porast migrantov iz vzhodne Evrope poveča plačo domačih delavcev za 0,796%.

Študija avtorjev Winter-Ebmer-ZweiMüller (1996) uporablja isti metodološki pristop kot študija avtorjev Winter-Ebmer-Zimmermann (1998) ter pripelje do enakih rezultatov. Ta študija dodatno pokaže na pozitiven vpliv pritoka migrantov na domače mobilne delavce, medtem ko domači manj mobilni delavci utrpijo izpad dohodka.

6.1.3. Pregled študij, ki ocenjujejo vpliv deleža migrantov na višino plač domačih delavcev ali migrantov samih preko ocenjevanja Translog produkcijske funkcije

Te študije ocenjujejo produkcijsko funkcijo za izračun tehničnega razmerja med domačini in migranti z namenom opredelitve odnosa (dopolnilen ali zamenljiv) med njimi.

Bauer (1997) obravnava domače delavce in migrante ločeno kot dvoje različnih produkcijskih faktorjev, hkrati pa jih še posebej razlikuje glede na poklic in izobrazbo. Tako dobi šest skupin domačih in tujih delavcev: domači neizobraženi in izobraženi plavi ovratniki, domači beli ovratniki, tuji neizobraženi in izobraženi plavi ovratniki, tuji beli ovratniki. Rezultati elastičnosti plač med posameznimi skupinami so razvidni iz tabele 7 (str. 9 in 10 v prilogah). Zamenljiv odnos velja zgolj med: prvič tujimi belimi ovratniki ter domačimi belimi ovratniki in domačimi neizobraženimi plavimi ovratniki, drugič tujimi neizobraženimi plavimi ovratniki in domačimi izobraženimi plavimi ovratniki ter tretjič med tujimi neizobraženimi plavimi ovratniki (samimi med seboj).

Translog produkcijsko funkcijo sta ocenjevala tudi Gang in Rivera-Batiz (1994), s tem da nista preučevala domače delavce in migrante kot dvoje različnih produkcijskih faktorjev. Po njihovi predpostavki vplivi migrantov na trgu dela zavisijo od specifičnih znanj, ki jih migranti prinesejo s seboj v ciljno državo. Tako proučujeta vpliv različnih skupin migrantov (iz različnih izvornih držav) na plače domačih delavcev štirih ciljnih držav. Rezultate zamenljivosti oz. dopolnilnosti domačih delavcev z določenimi migranti prikazuje tabela 7 (str. 9 in 10 v prilogah). Študija zaključuje s sklepom, da domači delavci, katerih znanje se razlikuje od znanja migrantov, povečajo svoj dohodek, medtem ko domači delavci, katerih znanje se ne razlikuje od znanja migrantov, izgubijo del dohodka s pritokom migrantov.

6.1.4. Kritika študij

Najočitnejšo kritiko ponuja že sam pogled na evropski trg dela s tržnimi nepopolnostmi, ki preprečuje prilagodljivost plač ob spremembah na trgu dela. Tako ni nujno, da pritok

migrantov neposredno vpliva na spremembo višine plač, ampak lahko vodi k večji brezposelnosti domačih delavcev.

Manjši vpliv migrantov na plače domačinov bi lahko bilo možno razložiti tudi z drugačno mobilnostjo domačih delavcev, ki se odseljujejo s področij (ali izogibajo področjem) z visokim odstotkom migrantov ter se naseljujejo na področja z nižjim deležem migrantov. Tako ponudba dela področij z visokim odstotkom migrantov upade, kar vodi k povišanju plač na tem področju, nasprotno se zgodi na področju z nižjim odstotkom migrantov. Zgolj uporaba agregatnih podatkov v določeni državi bi tako vodila do podcenjenega vpliva pritoka migrantov na plače (in brezposelnost) domačih delavcev.

6.2. Vpliv migrantov na brezposelnost

Pri ugotavljanju vplivov migrantov na brezposelnost na trgu dela je pomembna opredelitev učinka dopolnilnosti ali zamenljivosti domačih delavcev z migranti ter poznavanje strukture trga dela, kjer migranti iščejo delo (torej če obstoja trg, ki ga uravnavajo konkurenčne sile, ali trg s tržnimi nepopolnostmi). Večja kot je zamenljivost domačih delavcev z migranti in bolj kot so plače na trgu dela rigidne (navzdol), tem večja je verjetnost nastanka brezposelnosti na trgu dela po povečanju ponudbe delovne sile s pritokom migrantov.

Pregled empiričnih študij z ugotavljanjem vpliva migrantov na stopnjo brezposelnosti, trajanje brezposelnosti ali na verjetnost nastopa brezposelnosti v različnih sektorjih, ciljni regiji, okrožju ali državi, glej v *tabeli 8 na str. 11 v prilogah*.

Študija avtorjev Winkelmann, Zimmermann (1993) ugotavlja, da je vpliv deleža migrantov na pogostost brezposelnosti domačinov majhen, a vendar pozitiven (glej tab. 8. na str. 11 v prilogah). V primeru večjega pritoka migrantov (npr. dvakrat ali štirikrat večjega) bi se ob vseh ostalih nespremenjenih pogojih (*ceteris paribus*) negativni vpliv migrantov na brezposelnost domačinov znatno povečal.

Študije avtorjev Mühleisen, Zimmermann (1994), Pischke, Velling (1994) in Hatzius (1994) vodijo do podobnih rezultatov, in sicer ne morejo ugotoviti negativnega vpliva migrantov na brezposelnost oz. zaposlenost domačinov. En vzrok za to bi lahko bila zadostna prilagodljivost plač na trgu dela, drugi vzrok pa izbor proučevanega obdobja (oz. obdobja zajetja podatkov) v času gospodarske ekspanzije v Nemčiji (od leta 1982 do 1990), kar bi lahko vodilo k pristranskosti dobljenih rezultatov oz. podcenjenosti vpliva migrantov na trg dela. Pischke in Velling dodatno ločujeta še med različnimi tipi migrantov, kljub vsemu pa ne moreta ugotoviti statistično značilno negativnega vpliva migrantov na brezposelnost. Avtorja študije tudi opozarjata, da je v primeru morebitnega segmentiranega trga dela v ciljni državi vpliv migracij na trg dela še manjši.

Velling v svoji študiji (1995) proučuje vpliv deleža različnih skupin migrantov (Nemcev, državljanov EU in migrantov izven držav EU) ter različnih tipov migrantov (sezonski,

pogodbeni delovni migranti) na brezposelnost v različnih regijah. Rezultate glej v tabeli 8 (str. 11 v prilogah). Velling prav tako ločuje med vplivi migrantov na brezposelnost izobraženih in neizobraženih domačih delavcev ter ugotovi negativni vpliv migrantov na neizobražene domače delavce. S tem pokaže na zamenljiv odnos domačih neizobraženih delavcev z neizobraženimi migranti ter na dopolnilen odnos domačih izobraženih delavcev z neizobraženimi migranti: s pritokom neizobraženih migrantov se brezposelnost domačih neizobraženih delavcev poveča ter zmanjša brezposelnost domačih izobraženih delavcev.

Gang, Rivera-Batiz (1994) ne moreta ugotoviti negativnega vpliva migrantov na povečanje verjetnosti Nemca (v različnih regijah), da bo postal brezposeln.

Winter-Ebmer in ZweiMüller (1997) ne moreta ugotoviti negativnega vpliva migrantov na povečanje brezposelnosti avstrijskih delavcev v proizvodnji, pač pa lahko pokažeta na podaljšanje trajanja brezposelnosti. Tako naj bi povečanje deleža migrantov za 1% podaljšal trajanje brezposelnosti za približno 5% oz. 5 dni.

Zanimiv je rezultat študije Winter-Ebmer Zimmermann (1998), ki pokaže, da so migranti iz vzhodne Evrope dopolnilni zaposlenim domačinom v industriji oz. vplivajo na povečanje zaposlenosti Nemcev v industriji.

Za primer Španije študija avtorjev Dolado, Jimeno in Duce (1996) pokaže le na majhen negativen vpliv migrantov na brezposelnost domačih manj izobraženih delavcev.

Zgodovinski primer pritoka Alžircev v Francijo leta 1962 je proučevala študija Hunt (1992), ki je ugotovila povečanje stopnje brezposelnosti na trgu dela v Franciji za 0,2 odstotne točke s povečanjem deleža migrantov za 1%.

Kljub temu, da so rezultati preučevanja vpliva migrantov na brezposelnost bolj raznoliki kot v primeru vplivov migrantov na višino plač, je iz pregleda študij razvidno, da je vpliv migrantov na brezposelnost na trgu dela majhen. Manjši vpliv migrantov na višino plač (sklep pod poglavja 6.1) tako ni možno utemeljiti s posledično povečanim vplivom migrantov na brezposelnost.

6.3. Povezava določenih študij napovedovanja migracijskega potenciala s študijami vplivov migrantov na plače in brezposelnost

V prejšnjih poglavjih sem v večih tabelah navedla pregled študij, ki so se ukvarjale z napovedovanjem migracijskega potenciala ter vplivi povečanega deleža delovnih migrantov na plače in brezposelnost domačih delavcev. V spodnji tabeli povezujem rezultate dobljenih študij. Za napovedovanje migracijskega potenciala sem izbrala študijo avtorja Layard (1994), ki napoveduje letno (po mnenju večih avtorjev in študij realno število) 132.000 migrantov iz petih CEEC, ter študijo avtorjev Franzmeyer in Brücker (1997), ki sta v literaturi migracije večkrat prejela kritiko prevelikega napovedanega števila migrantov, prav tako iz petih CEEC.

V primeru študije Layard se število migrantov v EU s pritokom migrantov iz CEEC v prvem letu poveča z 1,86 na 1,89% oz. za 1,61%¹⁷ ter v primeru študije Franzmeyer in Brücker z 1,86 na 2,00% oz. za 7,5%. Pri ocenjevanju vplivov migrantov na trg dela sem izbrala rezultat študije DeNew in Zimmermann (1994a) in Hunt (1992)¹⁸, ki predvidevata visok negativni učinek migrantov na višino plač in brezposelnosti. Na ta način želim pokazati na zgornjo mejo negativnega učinka pritoka migrantov na trg dela v ciljni državi ali regiji. Če se delež migrantov (gostujočih delavcev) v industrijskih panogah ciljne države poveča za 1%, DeNew in Zimmermann napovedujeta zmanjšanje plač za 0,349%,¹⁹ medtem ko Hunt napoveduje povečanje stopnje brezposelnosti za 0,2 odstotne točke.

Tabela 11: Prikaz povezave določenih študij napovedovanja migracijskega potenciala ter študij vplivov migrantov na trg dela

Layard (1994) (1,98 milijona ljudi v 15-ih letih oz. 132.000 migrantov na leto iz CEEC5); povečanje tujega prebivalstva v Evropi v prvem letu za 1,61% (iz 1,86% na 1,89%)		Franzmeyer in Brücker (1997) (680.000 migrantov na leto iz CEEC5); povečanje tujega prebivalstva v Evropi v prvem letu za 7,5% (iz 1,86% na 2,00%)	
Vpliv na plače (po študiji DeNew in Zimmermann (1994a))	Vpliv na brezposelnost (po študiji Hunt (1992))	Vpliv na plače (po študiji DeNew in Zimmermann (1994a))	Vpliv na brezposelnost (po študiji Hunt (1992))
1,61*(-0,349) = -0,56%	1,61%*(-0,2) odstotnih točk = -0,32 odstotnih točk	7,5*(-0,349) = -2,62%	7,5%*(-0,2) odstotnih točk = -1,5 odstotnih točk

Vir: Lastni izračun z delno pomočjo študije Bauer, Zimmermann, 1999, str. 59, 64.

Rezultati tabele kažejo vplive povečanega deleža migrantov na zmanjšanje plač in povečanje stopnje brezposelnosti glede na izbor določenih študij. Tako je po študijah Layard, DeNew in Zimmermann ter Hunt možno pričakovati v prvem letu povečanje deleža migrantov iz CEEC v prebivalstvu EU za 1,89%, zmanjšanje plač za 0,56% in povečanje stopnje brezposelnosti za 0,32 odstotnih točk. Rezultati študij Franzmeyer in Brücker, DeNew in Zimmermann ter Hunt so zaradi napovedanega visokega števila migrantov precej višji, in sicer predvidevajo v prvem letu po odpravi migracijskih ovir zmanjšanje plač za 2,62% ter povečanje stopnje

¹⁷ V drugem letu se ob enakem povečanju migrantov odstotek povečanega števila tujega prebivalstva v prebivalstvu EU zmanjša (znaša torej manj kot 1,61%).

¹⁸ Prednost izbora te študije izhaja iz možnosti opazovanja migracijskega toka kot eksogenega dejavnika, ki povzroči premik krivulje ponudbe na trgu dela v ciljni državi.

¹⁹ Upošteva se, da študije napovedovanja migracijskega potenciala ne napovedujejo pritoka migrantov po posameznih panogah in da izbrana študija avtorjev DeNew in Zimmermann proučuje zgolj vpliv deleža migrantov (gostujočih delavcev) na višino plače v industrijskih panogah, predpostavljam, da dobljeni rezultat vpliva deleža migrantov na višino plače ne velja zgolj za industrijske panoge, temveč za vse panoge v ciljni državi.

brezposelnosti za 1,5 odstotnih točk, če se delež migrantov iz CEEC v prebivalstvu EU poveča za 7,5%.

Vpliv migrantov na zmanjšanje plač in povečanje stopnje brezposelnosti ne glede na izbrano študijo napovedovanja migracijskega potenciala (Layard ali Franzmeyer in Brücker) predstavlja zgornjo mejo negativnega vpliva iz večih razlogov (Bauer, Zimmermann, 1999, str. 60):

- če se število migrantov vsako leto poveča za 132.000, se odstotni porast deleža migrantov v prebivalstvu ciljne države manjša iz leto v leto;
- analiza izračuna vpliva migrantov na višino plač je zgolj parcialna in ne upošteva povečanega povpraševanja po delu ciljne države, ki izhaja iz dodatnega (večjega povpraševanja) po dobrinah s strani migrantov;
- negativni vpliv migrantov na višino plač je za večino držav EU precenjen, saj bo na osnovi analiz večina migrantov izbrala kot ciljno državo Nemčijo ali Avstrijo.

6.4. Metodološki problemi ocenjevanja vpliva migrantov na trg dela

Opozorila o natančnosti ocenjevanja vpliva migracijskih tokov prihajajo predvsem iz strani študij, narejenih za ameriški trg dela (Borjas, Chiswick, Hunt). Ob upoštevanju določenih dejavnikov je možno pristranskost izbranih podatkov omiliti ali nanjo vsaj opozoriti, v kolikšni smeri bi lahko vplivala na sam rezultat.

Tako avtorici Friedberg in Hunt v svoji študiji (1995, str. 31-32) opozarjata, da študije, ki ne upoštevajo kompozicijski problem (Composition problem) precenjujejo vpliv migrantov na trg dela ciljnih regij ali držav. Nivo plač v določeni regiji sestoji iz plač domačinov in migrantov. Če so plače migrantov nižje od plač domačinov, potem imajo mesta ali regije z višjim deležem migrantov nižji skupni povprečni nivo (izplačanih) plač, tudi če migranti nimajo negativnega učinka na plače domačih delavcev.

Po drugi strani obstoja kar nekaj dejavnikov, katerih neupoštevanje bi vodilo k podcenjevanju vpliva migrantov na trg dela ciljnih regij ali držav. Največji problem ugotavljanja dejanskih vplivov migrantov na trg dela odprtih ekonomij ali regij znotraj države predstavlja izenačevanje cen produkcijskih faktorjev (factor price equalization). Na primeru ocenjevanja vpliva povečanega deleža migrantov v regijah (zlasti v primeru njihove enakomerne razporeditve znotraj regij ciljne države) so razlike v plačah med posameznimi regijami precej manj občutljive na povečani delež migrantov kot višina plače na državnem nivoju. To drži še posebej takrat, če je izmenjava faktorjev in dobrin med regijami znotraj države večja kot meddržavna mednarodna menjava. Naslednji problem, ki izhaja iz mobilnosti produkcijskih faktorjev, nastane zaradi neupoštevanja (neto) notranje mobilnosti domačinov kot reakcije na povečani delež migrantov v določeni regiji znotraj države (ali tudi države znotraj unije držav). Domači delavci naj bi se že vnaprej izogibali regijam s povečanim deležem migrantov, zaradi česar ostanejo plače v regijah z višjim deležem migrantov višje kot bi bile sicer (empirično

potrditev te izjave za primer ZDA je ugotovil Filer (1992)). Dejanski vpliv migrantov na višino plač prikriva tudi dejstvo, da migranti izbirajo kot ciljne regije tiste z najvišje rastočimi plačami.

Uporaba podatkov časovnih vrst odpravlja problem izenačevanja cen produkcijskih faktorjev med regijami in državami, vendar odpira nov problem. Potencialni migranti se odločijo za migriranje takrat, ko je trg dela ciljne države ali regije v gospodarski ekspanziji.

7. Zaključek

Kakor se je že v preteklosti z razširitvijo Evropske skupnosti strah pred nekontrolirano velikim migracijskim potencialom iz manj razvitih delov držav južne Evrope izkazal za neutemeljenega, kažejo na podobno situacijo tudi rezultati študij napovedovanja migracijskega potenciala iz CEEC s prihodnjo razširitvijo EU. Najvišji migracijski potencial so ocenile študije, ki največjo težo pripisujejo sedanjim ter pričakovanim prihodnjim razlikam v dohodku na prebivalca ali plačah med izvornimi in ciljnim državami, medtem ko so druge študije z upoštevanjem dodatnih, predvsem zavornih dejavnikov, izračunale precej nižji migracijski potencial. Rezultati študij nadalje kažejo, da se migranti navkljub visokim dohodkovnim razlikam med ciljno in izvorno državo preseljujejo v ciljno državo v daljšem časovnem obdobju, pri čemer velja pričakovati najvišje migracijske tokove v prvih letih po sprostitvi omejitev pretoka delovne sile. Le ti naj bi se ob vseh (visokih) stroških, povezanih z migracijami, ob pričakovanju konvergence med CEEC in državami sedanje EU, z izboljšanim socialnim sistemom in z zagotovitvijo politične in socialne stabilnosti v CEEC postopoma zmanjševali. Velike razlike v napovedi migracijskega potenciala obstajajo tudi med samimi CEEC: največjo nagnjenost k migriranju izkazujejo prebivalci Poljske, Romunije in Bolgarije, medtem ko najnižjo prebivalci Češke in Slovenije. Mikroekonomske študije so na osnovi anket v posameznih državah dodatno ugotovile, da migranti dajejo prednost kratkoročnejšim postankom v ciljnih državah, kar bližina CEEC proti sedanji EU tudi dopušča. Le manjši odstotek ljudi se je pripravljeno odseliti za vselej.

Ekonomska teorija trga dela v širšem oz. bolj realističnem pogledu zaradi kompleksnosti problematike ne more ponuditi zanesljivejše napovedi vpliva migrantov na trg dela, lahko pa pokaže na določene zakonitosti na trgu dela, ki sledijo ob povečanju ponudbe delovne sile. Kot kaže formalni del analize modelov trga dela, ciljna država ob pritoku migrantov ne glede na njihovo izobrazbo praviloma poveča skupno blaginjo, vendar za ceno prerazdelitve dohodka med določenimi produkcijskimi faktorji. Produkcijski faktorji, zamenljivi z migranti, utrpijo izgubo dohodka, medtem ko migrantom dopolnilni produkcijski faktorji zabeležijo dodatni dohodek. Lastniki kapitala s pritokom migrantov vselej pridobijo. V primeru modela s tržnimi nepopolnostmi na trgu neizobražene delovne sile (pomembno) vpliva na višino plač in stopnjo brezposelnosti neizobražene delovne sile (ter posredno tudi izobražene delovne sile) sindikat, ki se lahko glede na predpostavko popolne zamenljivosti domačih delavcev z

migranti in ob pritoku migrantov na trg dela odloča zgolj med opcijo znižanja plač in hkratnega zmanjšanja (ali ohranjanja) stopnje brezposelnosti domačih delavcev oz. obratno. Omenjeni popolni »Crowding Out« učinek je z vidika prakse nerealističen, kar potrjujejo rezultati empiričnih študij, ki ne morejo ugotoviti bistvenega negativnega učinka migrantov na plače oz. na stopnjo brezposelnosti domačih delavcev. To velja tudi za primer enkratnih zgodovinskih dogodkov z nenadnim znatnim povečanjem števila migrantov na trgu dela ciljne države (študije Hunt in Card). Delni negativni učinek na plače in stopnjo brezposelnosti so nekatere študije pokazale v primeru neizobražene delovne sile, največji negativni učinek pa naj bi imeli migranti na plače in stopnjo brezposelnosti njih samih.

Pregled obeh sklopov študij je tako pokazal, da ni moč pričakovati nekontrolirano visokega pritoka migrantov iz CEEC v sedanje države EU ter bistvenega negativnega učinka pritoka migrantov na trg dela. Kljub temu zaradi težavnosti in nezanesljivosti napovedi rezultatov študij Institut za delo (IZA) v Bonnu predlaga uvedbo kvot, s katerimi bi regulirali letne migracijske tokove in olajšali integracijo migrantov na trgu dela do popolne odprave omejitev. Slednje velja predvsem za Nemčijo in Avstrijo, kjer danes živi večina migrantov iz CEEC, in ki bosta tudi v prihodnje z razširitvijo EU proti jugovzhodu predvidoma največji prejemnici migrantov. Študije vplivov pritoka migrantov na trg dela dodatno opozarjajo, da je poleg samega števila potencialnih migrantov pomembna tudi informacija o njihovi strukturi (izobrazbi, spolu, starosti). Ker naj bi (tudi po teoretičnem modelu) največjo skupno blaginjo predstavljal pritek izobraženih migrantov, študije predlagajo uporabo selektivne politike EU proti CEEC (do popolne odprave omejitev na trgu dela), ki bi pospeševala pritek visoko izobražene delovne sile in njihovo zaposlenost v izvozno orientiranih, raziskovalnih industrijah.

Slovenija, ki v kontekstu moje diplomske naloge v skupini držav CEEC predstavlja vir migrantov v države članice EU, v izdelanih makroekonomskih kakor tudi mikroekonomskih študijah izkazuje le zanemarljiv migracijski potencial napram državam članicam EU. Za Slovenijo kot majhno državo predstavlja tudi ta relativno majhen ocenjen migracijski potencial po strukturi migrantov pomembno izgubo humanega kapitala, saj kot kažejo izkušnje migracijskih tokov v evropske države (še posebej v 60ih in začetku 70ih let), je nagnjenost k preobrazbi začasnih migrantov v stalne velika. Ob neugodnem demografskem položaju Slovenije, enem najnižjih indikatorjev mladosti med CEEC, ter dejstvu, da je gibanje naravnega prirasta dolgoročen, medtem ko je migracijski prirast bolj kratkoročen dejavnik spreminjanja prebivalstva, bo država morala ustrezno uravnati svojo migracijsko politiko tako v kontekstu izvorne kot ciljne države. V vlogi slednje se Slovenija z manj mobilno delovno silo in nefleksibilnim trgom dela sooča s podobnimi problemi kot sedanje države članice EU, zaradi česar bi bili zaključki iz predstavljenih modelov ter pregleda rezultatov in izkušenj izdelanih študij v moji diplomski nalogi dobrodošel pripomoček pri oblikovanju migracijske politike tudi v Sloveniji.

8. LITERATURA

1. Alecke Bjoern, Huber Peter, Untiedt Gerhard: What a difference a constant makes how predictable are international migration flows. Migration Policies and EU Enlargement: The Case of Central and Eastern Europe, Paris, 2001, str. 63-78.
2. Bauer Thomas, Zimmermann Klaus: Assessment of Possible Migration Pressure and its Labour Market Impact Following EU Enlargement to Central and Eastern Europe. IZA Research Report (3). Bonn : Institute for the Study of Labor, 1999. 108 str.
3. Bauer Thomas: Lohneffekte der Zuwanderung: Eine Empirische Untersuchung. Mitteilungen aus der Arbeitsmarkt- und Berufsforschung, Stuttgart, 3(1997), str. 652-656.
4. Berry Albert, Soligo Ronald: Some Welfare Aspects of International Migration. Journal of Political Economy, Chicago, 77(1969), 5, str. 778-794.
5. Bevc Milena, Prevolnik-Rupel Valentina, Verlič-Christensen Barbara: Migracije v Sloveniji v Luči Vključitve v EU. Ljubljana : Inštitut za Ekonomska Raziskovanja, 2000. 107 str.
6. Bevc Milena et al.: Dejanski in Potencialni Beg Možganov iz Slovenije; Obseg, Značilnosti in Vzroki. Ljubljana : Inštitut za Ekonomska Raziskovanja, 1996. 166 str.
7. Borjas George: The Economic Benefits from Immigration. Journal of Economic Perspectives, Nashville, 9(1995), str. 3-22.
8. Borjas George: The Economics of Immigration. Journal of Economic Literature, Pittsburgh, 32(1994), str. 1667-1717.
9. Borjas George: The Impact of Immigrants on Employment Opportunities of Natives. The Changing Course of International Migration. Paris : OECD, 1993, str. 191-198.
10. Burda Michael: Migration and the Option Value of Waiting. Discussion paper (1229). London : CEPR, 1995. 24 str.
11. Christensen Verlič Barbara: Migracijska Politika Evropske Skupnosti in Slovenija. Teorija in Praksa, Ljubljana, 37(2000), 6, str. 1117-1131.
12. Coppel Jonathan, Dumont Jean-Christophe, Visco Ignazio: Trends in Immigration and Economic Consequences. Economics Department working paper (284). Paris : OECD, 2001. 25 str.
13. Ebmer Rudolf, Zimmermann Klaus: East-West trade and migration: the Austro-German case. Discussion paper (2). Bonn : Institute for the Study of Labor, 1998. 37 str.
14. EU-Osterweiterung: Keine massive Zuwanderung zu erwarten. Berlin : Deutsches Institut für Wirtschaftsförderung (DIW), 2000, str. 315-326.
15. Faini Riccardo, Venturini Alessandra: Migration and growth: the experience of Southern Europe. Development studies working papers (75). Torino: Centro Studi Luca d'Agliano, 1994. 47 str.
16. Fassmann Heinz, Münz Rainer: Ost-West-Wanderung in Europa. Wien : Böhlau Verlag, 2000. 246 str.
17. Fassmann Heinz, Münz Rainer: Patterns and Trends of International Migration in Western Europe. Population and Development Review, New York, 18(1992), 3, str. 457-480.

18. Fassmann Heinz, Münz Rainer, Seifert Wolfgang: Die Arbeitsmarktposition Ausländischer Arbeitskräfte in Deutschland (West) und Österreich. Mitteilungen aus der Arbeitsmarkt- und Berufsforschung, Stuttgart, 4(1997), str. 732-745.
19. Fertig Michael, Schmidt Christoph: First- and second- generation migrants in Germany: what do we know and what do people think? Discussion paper (2803), Heidelberg : Centre for Economic Policy and Research, 2001. 49 str.
20. Fertig Michael, Schmidt Christoph: Aggregate-Level Migration Studies As a Tool for Forecasting Future Migration Streams. Discussion paper (324). Heidelberg : University of Heidelberg, 2000. 31 str.
21. Fertig Michael: The Economic Impact of EU-Enlargement: Assessing the Migration Potential. Discussion paper (293). Heidelberg : University of Heidelberg, 1999. 20 str.
22. Franz Wolfgang: International Migratory Movements: The German Experience. Diskussionsbeiträge, Konstanz, 2(1991). 160 str.
23. Franz Wolfgang, Oser Ursula, Winker Peter: A macroeconomic disequilibrium analysis of current and future migration from Eastern Europe into West Germany. Diskussionspapier (6). Konstanz : Center for International Labor Economics, 1993. 19 str.
24. Friedberg Rachel, Hunt Jennifer: The Impact of Immigrants on Host Country Wages, Employment and Growth. Journal of Economic Perspectives, kraj, 9(1995), 2, str. 23-44.
25. Harris J., Todaro Michael: Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis, American Economic Review, Nashville, 60 (1970), str. 126-142.
26. Hönekopp Elmar: East-West Migration: Recent Developments Concerning Germany, and Some Future Prospects. The Changing Course of International Migration. Paris : OECD, 1993, str. 97-104.
27. Ichino Andrea: The Economic Impact of Immigration on the Host Country. Migration Policies in Europe and United States. Milan : Giacomo Luciani, 1992, str. 145-162.
28. Jelenko Matjažka: Migracijska Politika Evropske Unije. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 98 str.
29. Kraus Margit, Schwager Robert: EU Enlargement and Immigration. Discussion Paper (9). Mannheim : Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung, 2000. 18 str.
30. Landesmann Michael: Globalisation, Trade and Migration. Migration Policies and EU Enlargement: The Case of Central and Eastern Europe, Paris, 2001, str. 101-116.
31. Migration Policies and EU Enlargement: The Case of Central and Eastern Europe. Paris : OECD, 2001. 192 str.
32. Münz Rainer, Seifert Wolfgang: Wanderungskontinent Europa: Migrations- und Integrationsprozesse, Einwanderungsregion Europa?. Einwanderungsregion Europa? 33. Arbeitstagung der Deutschen Gesellschaft fuer Bevölkerungswissenschaft (DGBw) in Zusammenarbeit mit dem Institut fuer Migrationsforschung und Interkulturelle Studien der Universität Osnabrueck (IMIS). Wiesbaden : Deutsche Gesellschaft für Bevölkerungswissenschaft Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung, 1999, str. 96-120.
33. Münz Rainer, Seifert Wolfgang, Ulrich Ralf: Zuwanderung nach Deutschland; Strukturen, Wirkungen, Perspektiven. Frankfurt am Main : Campus Verlag, 1997. 204 str.

34. Pischke Steffen, Velling Johannes: Wage and Employment Effects of Immigration to Germany: An Analysis based on Local Labour Markets. Discussion paper (935). London : Centre for Economic Policy Research, 1994. 34 str.
35. Rotte Ralph, Vogler Michael: Determinants of International Migration: Empirical Evidence for Migration from Developing Countries to Germany. Münchener wirtschaftswissenschaftliche Beiträge (98.09). Munich : University of Munich, 1998. 40 str.
36. Schmidt Christoph: The Economic Performance of Germany's East European Immigrants. Discussion paper (963). London : Centre for Economic Policy Research, 1994. 41 str.
37. Sjaastad Larry: The Costs and Returns of Human Migration. Journal of Political Economy, Chicago, 1967, str. 80-93.
38. Straubhaar Thomas: Ost-West-Migrationspotential: wie gross ist es? HWWA discussion paper (137). Hamburg : Hamburgisches Welt-Wirtschafts-Archiv, 2001. 34 str.
39. Tapinos Georges: The Dynamics of International Migration in Post-war Europe. Migration Policies in Europe and the United States. Milan : Giacomo Luciani, 1993, str. 127-143.
40. Trends in International Migration: SOPEMI, Continuous Reporting System on Migration - Annual Report. Paris : OECD, 2000. 376 str.
41. Verhären Emmanuel: Future Trends in International Migration to Europe. International Migration Review, New York, 27(1993), 3, str. 630-637.
42. Vidovič Hermine: Synthesis of recent labour market developments in the Central and Eastern European countries. Migration Policies and EU Enlargement: The Case of Central and Eastern Europe, Paris, 2001, str. 13-31.
43. Vosgerau Hans-Jürgen: Integration, Trade Policies, Factor Movements and the European Competitive Order: Problems of CEEC-Accession to the EU. Economic Interdependence and Cooperation in Europe, Konstanz, str. 137-155.
44. Winter-Ebmer, Zimmermann Klaus: East-West Trade and Migration: The Austro-German Case. Discussion paper (2). Bonn : Institute for the Study of Labor, 1998. 37 str.
45. Wolter Achim: Qualifikationsspezifische Determinanten der Migration nach Deutschland. Mitteilungen aus der Arbeitsmarkt- und Berufsforschung, Stuttgart, 3(1997), str. 657-661.
46. Zimmermann Klaus: Tackling the European Migration Problem. Journal of Economic Perspectives, Nashville, 9(1995), 2, str. 45-62.

Ekonomski in socialni položaj migrantov v Avstriji in Nemčiji

V tem poglavju bom najprej opisala strukturo migrantov ter njihove značilnosti na trgu dela za obe državi. Ker empirične študije potrjujejo etnično segmentacijo trga dela v Avstriji ter delno nakazujejo na etnično segmentacijo trga dela v Nemčiji, bom navedla za obe državi tudi določene specifične vzroke za različen ekonomski in socialni položaj migrantov oz. različno integracijo migrantov na trgu dela in v družbi.

Kvalifikacijska struktura migrantov: V Nemčiji so migranti iz Jugoslavije in Turčije v povprečju boljše izobraženi kot migranti iz obeh navedenih držav v Avstriji, kar izhaja v veliki meri iz razlik v ponujenih plačah v obdobju 1961-1973 oz. obdobju privabljanja migrantov v ciljno državo.

Migranti izven držav EU imajo tako v Avstriji kakor v Nemčiji v veliki večini zaključeno osnovno šolo ali manj (»primarna stopnja izobrazbe«) in tudi opravljajo slabše plačana dela. Podobno velja za migrante iz držav EU, vendar zgolj v Nemčiji, Belgiji, Franciji in deloma Veliki Britaniji. V Avstriji in na Nizozemskem je majhna skupina migrantov iz držav EU nadpovprečno visoko izobražena. Vzrok leži v tem, da sta obe državi v preteklosti pretežno privabljali migrante izven EU, ki so v večini kot neizobraženi ali slabo izobraženi zasedli ustrezna nekvalificirana delovna mesta.

Starostna struktura migrantov je v obeh državah podobna. Nadpovprečno velik delež moških migrantov nakazuje na značilen razvoj migracijskih procesov: najprej migrirajo moški, katerim se kasneje pridruži družina (sorodniki). Delež otrok migrantov v starosti do 15 let je nadpovprečno velik, hkrati pa je delež migrantov v starosti nad 60 let nadpovprečno majhen. Prav tako je nadpovprečno velik delež migrantov v starosti znotraj delovnega kontingenta.

Brezposelnost: Na osnovi pogojne povezanosti med zaposlenostjo in pravico do bivanja v obeh državah so se morali brezposelni migranti s krajšim obdobjem bivanja vrniti domov. V Nemčiji je stopnja brezposelnosti močno narasla že takoj po prvi naftni krizi ter v nadaljevanju naraščala predvsem kot odziv na pojavljajoče se občasne krize v Nemčiji (zlasti leti 1982 in 1993). Največjo stopnjo brezposelnosti v Nemčiji imajo migranti držav izven EU (zlasti Turki), večjo od povprečja domačinov pa prav tako tudi državljani držav EU. Od leta 1980 leži stopnja brezposelnosti tujcev v Nemčiji konstantno znatno nad stopnjo brezposelnosti domačinov. V Avstriji je bil upad konjunktura v letu 1973 manjši kot v Nemčiji oz. drugod po svetu, zaradi česar se stopnja brezposelnosti tujcev ni takoj povečala. V kritičnem letu 1982 se je stopnja brezposelnosti tujcev močno povečala (podvojila) ter ostala v dokaj zmernem obsegu do dviga »železne zaves« oz. pritoka beguncev zlasti s Hrvaške in Bosne in Hercegovine. Takrat se je stopnja brezposelnosti zopet povečala, vendar ostaja primerljivo z ostalimi evropskimi državami (Nemčija, Francija, Švedska) še vedno relativno nizka. Stopnja brezposelnosti tujcev v Avstriji ni nikoli bistveno presežala stopnje brezposelnosti domačinov. Možna razlaga za relativno nizko brezposelnost tujcev v Avstriji

ponuja študija avtorjev Pischke, Velling (1994, str. 8), ki opozorita, da je v primeru segmentiranega trga dela ciljne države vpliv migrantov na plače in brezposelnost domačih delavcev precej manjši; večji vpliv naj bi imeli migranti na plače in brezposelnost njih samih.

Zaposlitvene možnosti: »Zaposlitvene kvote« tujcev so v Nemčiji od 80-ih let stalno upadale (od 64% v letu 1976 na 53% v letu 1993), medtem ko v Avstriji le deloma. »Zaposlitvene kvote« migrantov iz Jugoslavije so bile v obeh državah in pri obeh spolih znatno nad povprečjem »zaposlitvenih kvot« tujcev, medtem ko so bile »zaposlitvene kvote« Turkov znatno pod povprečjem »zaposlitvenih kvot« tujcev. Prav tako so bile »zaposlitvene kvote« Jugoslovanek precej večje od zaposlitvenih kvot Turkinj.

Glede na to, da imata Avstrija in Nemčija podobno zgodovinsko ozadje, podobno strukturo trga dela, strukturo zaloge migrantov in demografski položaj, omogoča neposredna primerjava teh dveh držav lažjo opredelitev vzrokov strukturnih sprememb na posameznem trgu dela. Tako je možno npr. nižjo mobilnost znotraj Avstrije napram Nemčiji lažje pripisati določenim specifičnim strukturam trga dela. Kot kažejo podatki za Avstrijo, ta država izkazuje večjo etnično segmentacijo na trgu dela tudi na dolgi rok,¹ medtem ko se v Nemčiji možnosti boljše zaposlitve na trgu dela z boljšo izobrazbo migrantov ter opravljenimi spričevali v Nemčiji za primer druge generacije migrantov izboljšujejo.² Fertig, Schmidt (2001, str. 12) navajata, da tisti migranti, ki v Nemčiji pridobijo šolsko izobrazbo (druga generacija), dosežejo dohodkovno enakost z domačini, medtem ko je povprečni dohodek prve generacije migrantov nižji za približno 20% od povprečnega dohodka domačinov.

Literatura (Fassmann, Muenz, Seifert, 1997, str.738-742) navaja različne vzroke, ki vplivajo na večjo segmentacijo trga dela v Avstriji:

- zaradi realnih razlik v ponujenih plačah med Avstrijo in Nemčijo v času politike vabljenja delovnih migrantov (1961-1973) se struktura delovnih migrantov v obeh državah razlikuje. Kot kažejo podatki, migranti iz Jugoslavije in Turčije izkazujejo v Nemčiji boljšo izobrazbeno strukturo kot v Avstriji;
- struktura podjetij, ki zaposlujejo migrante, se bistveno razlikuje v obeh državah. Tako so v Nemčiji tujci zaposleni predvsem v velikih podjetjih, ki ponujajo možnost napredovanja tudi slabo izobraženi delovni sili, medtem ko v Avstriji v majhnih ali srednje velikih podjetjih, ki omogočajo manj možnosti razvijanja poklicnega uspeha, tudi na osnovi pridobljene izobrazbe in specifičnih znanj;

---

¹ Etnična segmentacija trga dela pomeni ločevanje trga dela po različnih etničnih skupinah, udeleženi na trgu dela. To pomeni, da določene poklice skoraj izključno opravljajo ali domačini ali pa določene etnične skupine.

² Določene poklice v Avstriji skoraj izključno opravljajo migranti iz Turčije in Jugoslavije. Tudi tisti migranti, ki posedujejo boljšo izobrazbo, ne izkazujejo boljših zaposlitvenih možnosti, zaradi česar se investicija v izobrazbo migrantov po načelu humanega kapitala v Avstriji ne splača (Fassmann, Muenz, Seifert, 1997, str. 733). V Nemčiji študije niso ugotovile etnične segmentacije trga dela, opozarjajo pa na različno integracijo migrantov na različnih regionalnih trgih dela (npr. v Stuttgartu, Frankfurtu ali Porurju.)

- pomemben faktor predstavlja lastništvo velikih podjetij v obeh državah. V Avstriji je do nedavnega bila lastnica velikih podjetij država s precejšnjim vplivom sindikatov in strank na izbor (rekrutiranje) delavcev. Tako so bolj varna in bolje plačana (ter preko države napram zunanji konkurenci tudi boljše zaščiteni) delovna mesta pripadla domačim delavcem. V Nemčiji je vpliv države, sindikatov in strank v velikih podjetjih majhen, zato zaposlujejo velik del tuje delovne sile ter jim omogočajo poklicno napredovanje.
Trg dela je v Avstriji precej bolj neprepusten kot v Nemčiji. Manjša notranja (prostorska) in poklicna mobilnost v Avstriji je odraz visokega deleža javne uprave oz. državnega (ali nekoč državnega) sektorja, ki predstavlja zaščiten segment trga dela;
- državi se razlikujeta tudi po sektorjih, ki zaposlujejo tujo delovno silo. Skupno obema državam je, da obe zaposlujeta velik delež tujcev v sekundarnem sektorju. Avstrija dodatno zaposluje tujce še v storitvenem sektorju, kot sta to npr. turizem in gastronomija, medtem ko se lahko tujci v Nemčiji potegujejo tudi za boljše delovna mesta, kot so npr. v socialnem sektorju ali javnih službah.

Ti dejavniki vplivajo na različen poklicni kakor tudi socialni položaj tuje delovne sile v obeh državah. Medtem ko je v Nemčiji opazno predvsem izboljšanje poklicnega položaja že pri drugi ali tretji generaciji migrantov, v Avstriji etnična segmentacija trga dela ostaja. Fertig, Schmidt (2001) opozarjata na pomen integracije migrantov v ciljni državi, saj lahko obstoječ odnos do migrantov v ciljnih državah sproži proces prehoda posameznih migracijskih skupnosti v etnične manjšine, zaradi česar bi bile možnosti izboljšanja položaja druge generacije v ciljni državi precej bolj omejene.

Navkljub temu, da Nemčija napram Avstriji po določenem času omogoča tuji delovni sili boljši položaj na trgu dela, obe državi v primerjavi z drugimi evropskimi državami (ali ZDA) še vedno veljata za bolj zaprti državi z manjšo integracijo migrantov na trgu dela kakor tudi v družbi.

Tabela 1: Predznaki koeficientov dejavnikov, ki vplivajo na nagnjenost k migriranju
(pregled ekonometričnih študij ob uporabi *agregatnih podatkov*)

	Država	Y in r	Y in s	Rel. Y	E in r	E in s	Rel. E	S	Age	D	MS in r
Notranje migracije	znotraj										
Greenwood (1970)	ZDA		+							-	+
Bowles (1970)	ZDA	+						+	-		
Navratil and Doyle (1977)	ZDA	0			-			+	+	0	
Kau and Sirmans (1976)	ZDA			+	+	+		0	0	0	+
Eriksson (1989)	Finska			+			-				+
Fields (1991)	ZDA	+	0		+	0				-	
Pissarides and McMaster (1990)	VB		+			-				+	
Puhani (1999)	Francija, Nemčija, Italija		0			-					
Mednarodne migracije	v										
Lundborg (1991a)	Švedska	+	-		-	0					+
Waldorf and Esparza (1988)	Nemčija			0			-				
Molle and van Mourik (1989)	Evropa			+	0					-	
Geary and O Grada (1989)	VB			+			+				
Eriksson (1989)	Švedska			+		+					+
Hartog and Vriend (1989)	Nizozemska	+			-						
Katseli and Glytsos (1989)	Nemčija	+	-		+	-				-	
Chies (1994)	Nemčija			+			-				+
	Francija			+			0				+
Faini and Venturini (1994)	Evropa		+	+	-	+					+
Poot (1995)	Avstralija			+	-	+				-	

Legenda: *r*: ciljna država; *s*: izvorna država; *Y*: dohodek ali plače; *E*: zaposlitvene možnosti; *S*: izobrazba; *D*: razdalja med izvorno in ciljno državo; *MS*: informacijska mreža v ciljni državi; *predznak* + v primeru statistične značilnosti spremenljivke, ki veča migracijski potencial iz države *s* v državo *r*; *predznak* - v primeru statistične značilnosti spremenljivke, ki manjša migracijski potencial iz države *s* v državo *r*; *predznak* 0 v primeru statistične neznačilnosti.

Vir: Bauer, Zimmermann, 1999, str. 25.

Tabela 2: Predznaki koeficientov dejavnikov, ki vplivajo na nagnjenost k migriranju (pregled ekonometričnih študij ob uporabi *podatkov za individualne migracije*)

	Država	Age	Age kv.	S	M	UE	PM	MS	HO	HH	HY	HY in r
Notranje migracije	v											
Navratil and Doyle (1977)	ZDA	-		+	-	+	+					
Schlottmann and Herzog (1981)	ZDA	-		+								
Herzog and Schlottmann (1984)	ZDA	-		+	-	+	+					
Goss and Schöning (1984)	ZDA	-		+		+	0		-			
Goss and Paul (1986)	ZDA	-		+			+		-			
Hunt and Kau (1985)	Mehika	-		0	0							
Taylor (1986)	Mehika,	+	-	+			+	0	0	0	-	0
Stark and Taylor (1991)	VB	+	-	+			+	0	0	0	0	0
Molho (1987)	Nemčija	-		0	-					-		
Burda (1993)	Nemčija	-		+	-	0			0		+	
Mednarodne migracije	iz											
Lucas (1985)	Botsvana	-		-	-				-		0	
O Grada (1986)	Irska	0		+								
Taylor (1986)	Mehika	+	-	0			+	+	0	-	0	0
Stark and Taylor (1991)	Mehika	+	-	-			+	+	0	-	+	0
Adams (1993)	Egipt	+	-	0							+	

Legenda: *r*: ciljna država; *s*: izvorna država *S*: leta šolanja; *M*: poročen; *UE*: brezposelnost pred migriranjem; *PM*: pridobljene izkušnje pred emigriranjem; *MS*: informacijska mreža v ciljni državi; *HO*: lastnik hiše; *HH*: glava družine; *HY*: dohodek družine ali gospodinjstva; *HS*: velikost gospodinjstva; *predznak* + v primeru statistične značilnosti spremenljivke, ki veča migracijski potencial iz države *s* v državo *r*; *predznak* - v primeru statistične značilnosti spremenljivke, ki manjša migracijski potencial iz države *s* v državo *r*; *predznak* 0 v primeru statistične neznačilnosti.

Vir: Bauer, Zimmermann, 1999, str. 30.

Tabela 3: Demografski kazalniki za izbrane Zahodne Evropske države in CEEC

Država	Celotna populacija 1995 (milijoni)	Rast celotne populacije 1994-2025 (%)	Starostna struktura			
			1990		2025	
			15-64	65+	15-64	65+
Zahodno Evropske države						
Belgija	10,2	-1,0	67,0	14,9	62,6	21,7
Danska	5,2	-1,9	67,2	15,6	63,1	21,7
Francija	58,1	5,9	65,7	14,0	62,2	21,2
Nemčija	81,6	4,1	68,7	14,6	64,1	20,5
Grčija	10,5	-1,0	66,9	13,8	62,2	22,2
Italija	57,3	-2,8	68,6	14,1	63,3	22,3
Irska	3,6	2,9	61,3	11,4	61,7	17,8
Nizozemska	15,5	15,7	69,0	12,7	64,2	19,8
Portugalska	9,8	2,0	66,0	13,1	64,3	18,9
Španija	39,2	3,6	66,9	13,4	63,7	20,2
Velika Britanija	58,8	4,3	65,3	15,7	63,6	19,4
EU	371,9	3,3	67,3	14,5	63,4	20,7
Srednje in Vzhodno Evropske države (CEEC)						
Bolgarija	8,9	-1,1	66,5	13,0	64,6	17,8
Bivša CSFR	15,7	14,0	65,3	11,7	64,6	16,4
Madžarska	10,5	-1,0	66,2	13,2	64,5	18,0
Poljska	38,5	13,8	64,7	10,0	63,3	16,3
Romunija	23,4	12,4	66,0	10,4	65,2	14,3
CIS	284,5	21,1	64,9	9,3	64,1	14,1

Vir: Bauer, Zimmermann, 1999, str. 43.

Tabela 4: Ekonomski indikatorji držav CEEC:

	BDP _{p.c.} (tržni dev.tečaj), primerjava s povprečjem EU ₁₅ (nominal)	BSP _{p.c.} (PPP) primerjava s povprečjem EU ₁₅ (real)	Stopnja brezposelnosti (%)	Bruto mesečne plače, primerjava z Nemčijo (nominalna vrednost)	Bruto mesečne plače, primerjava z Nemčijo (realna vrednost)
	1997	1999	1998	1996	1996
Češka	22,8	59	6,1	13,0	40,7
Madžarska	19,7	51	9,5	11,2	23,7
Poljska	15,6	40	10,0	12,9	32,9
Slovaška	16,0	47	13,8	9,7	29,0
Slovenija	42,9	71	14,5	34,8	62,4
Bolgarija	5,1	24	12,2	2,7	13,4
Romunija	6,1	27	9,3	3,8	14,9
EU ₁₅	100	100		...	...
Nemčija	123,3	106		100	100
Grčija	50,7	67			
Španija	63,2	81			
Portugalska	48,0	71			

Vir: Bröcker, 2000, str. 33, 36 in Vidovic, 2001, str.27.

Tabela 5: Notranje in mednarodne migracije za Nemčijo v obdobju 1988-1997 (v tisočih)

Tip migracije	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1997-97
Neto migracije tujcev	288,6	332,0	376,0	423,0	592,9	276,6	152,5	225,3	148,9	-21,8	2794,0
Iskalci azila	103,1	121,3	193,1	256,1	438,2	322,6	127,2	127,9	116,4	104,4	1910,3
Neto migracije tujcev iz Vzhodne Evrope	163,6	185,5	184,7	276,8	426,3	173,8	90,1	109,6	40,1	-61,2	1589,3
Neto migracije etničnih Nemcev	152,5	300,8	283,4	177,7	195,2	194,5	177,0	172,7	133,3	115,4	1902,5
Neto migracije iz Vzhodne Nemčije	39,8	343,9	381,3	169,5	87,8	53,3	27,3	25,3	14,0	10,4	1152,6

Vir: Bröcker, 2000, str. 30.

Tabela 6: Ocena obsega različnih vrst zunanje mobilnosti in selitev ter nekatere druge značilnosti za 11 držav (raziskava Mednarodne Organizacije za Delo oz. IOM)

Kazalec (vprašanja)	Češka	Madžarska	Poljska	Slovaška	Slovenija	Bolgarija	Romunija
Delo v tujini za nekaj tednov (%) ¹	49	33	46	56	29	13	48
Delo v tujini za nekaj mesecev (%)	47	30	39	47	26	17	44
Delo v tujini za nekaj let (%)	28	19	24	36	18	18	27
Odhod v tujino za stalno (%)	44	8	43	48	7	7	44

¹ Deleži se nanašajo na delež prebivalcev z željo po odhodu v tujino oz. s prijatelji in sorodniki v tujini.

Vir: Bevc, 2000, str. 76.

Tabela 7: Pregled študij o vplivih migrantov na višino plače domačih delavcev ali migrantov samih v industrijski panogi, ciljni regiji ali državi

Študija	Proučevano obdobje	Proučevane države	Opis modela	Elastičnosti med	Rezultati ocenjene elastičnosti ¹ (v %)
DeNew/Zimmermann (1994a)	1984-1989	Nemčija	Vpliv deleža migrantov na višino plač v industrijskih panogah	Vsi domačini – vsi gostujoči delavci Plavi ovratniki – vsi gostujoči delavci Beli ovratniki – vsi gostujoči delavci	-0,349 -0,455 0 (+0,12)
DeNew/Zimmermann (1994b)	1984-1989	Nemčija	Vpliv deleža migrantov na višino plač v industrijskih panogah	Plavi ovratniki (domačini) – vsi gostujoči delavci Plavi ovratniki (tujci) – vsi gostujoči delavci	-0,161 -0,240
Bauer (1997a)	1990	Nemčija	Vpliv deleža migrantov na višino plač v industrijskih panogah	Vsi domačini – vsi gostujoči delavci	+0,082
Haisken-DeNew Zimmermann (1997)	1984-1992	Nemčija	Vpliv deleža migrantov na višino plač v industrijskih panogah in regijah	Plavi ovratniki – vsi gostujoči delavci Beli ovratniki – vsi gostujoči delavci	+ ² 0
Hunt (1992)	1962	Francija	Vpliv deleža migrantov na višino plač in razliko v plačah med različnimi poklici	Vsi domačini – vsi migranti (iz Alžirije)	-0,139
Pischke, Velling (1994)	1985-1989	Nemčija	Vpliv deleža migrantov na razliko v plačah med različnimi regijami	Vsi domačini – vsi gostujoči delavci	+3,3
Dolado, Jimeno and Duce (1996)		Španija	Vpliv deleža migrantov na razliko v plačah med različnimi regijami	Vsi domačini – vsi gostujoči delavci	Med +0,024 in +0,036
Hatzius (1994)	1984-1991	Nemčija	Vpliv deleža migrantov na razliko v plačah med različnimi regijami	Vsi domačini – gostujoči delavci Vsi domačini – Aussiedler Vsi domačini – Uebersiedler	-0,579 -0,018 0

Predznak izračunanih elastičnosti pomeni ali dopolnilnost migrantov z domačimi delavci (+ predznak) s povečanjem plač domačim delavcem, ali zamenljivost migrantov z domačimi delavci (- predznak) z zmanjšanjem plač domačim delavcem.

¹ Rezultati elastičnosti kažejo za koliko % se plača določene proučevane skupine delavcev poveča ali zmanjša, če se delež zaposlenosti tujcev (v industrijski panogi, ciljni regiji ali državi) poveča za 1%.

² Zgolj napisani predznak brez številke pomeni, da za te študije nisem dobila natančnejših številčnih podatkov. Kljub temu predznak sam nakazuje na odnos med migranti in domačimi delavci.

Nadaljevanje Tabele 7

Winter-Ebmer-Zimmermann (1998)	1987-1994 (Nemčija) 1985-1994 (Avstrija)	Avstrija, Nemčija	Vpliv deleža migrantov na razliko v plačah med industrijskimi panogami	Avstrija: Vsi domačini – migranti Nemčija: Vsi domačini – migranti Vsi domačini – migranti iz Vzhodne Evrope Vsi domačini - migranti (etnični Nemci)	-0,164 0 (+0,019) 0,796 0 (+0,013)	
Winter-Ebmer-Zweimueller (1996)	1981-1991	Avstrija	Vpliv deleža migrantov na razliko v plačah med industrijskimi panogami	Domači mladi delavci – migranti	+	
Bauer (1997b)	1990	Nemčija	Translog produkcijska funkcija	Domači neizobraženi plavi ovratniki (PO): Tuji neizobraženi PO Tuji izobraženi PO Tuji beli ovratniki Domači izobraženi plavi ovratniki (PO): Tuji neizobraženi PO Tuji izobraženi PO Tuji beli ovratniki Domači beli ovratniki: Tuji neizobraženi PO Tuji izobraženi PO Tuji beli ovratniki Tuji neizobraženi plavi ovratniki (PO): Tuji neizobraženi PO (vpliv na lastne plače) Tuji izobraženi plavi ovratniki (PO): Tuji beli ovratniki	+ + - - + + + + + - -0,255 +0,178	
Gang/Rivera-Batiz (1994a)	1986-1989	Nemčija, Velika Britanija (VB), Francija, Nizozemska	Translog produkcijska funkcija	Nizozemska: Francija: VB: Nemčija:	Migranti iz Surinama Migranti iz Turčije Migranti iz Italije Migranti iz Azije Migranti iz Irske Migranti iz Azije Migranti iz Irske Migranti iz Portugalske	+0,022 -0,090 -0,002 -0,108 +0,021 -0,081 +0,114 -0,046

Vir: Winter-Ebmer-Zimmermann, 1998, str. 1-9 in str. 27-28 in Bauer, Zimmermann, 1999, str.55-64 in dodatek lastnega pregleda določenih študij.

Tabela 8: Pregled študij o vplivih migrantov na stopnjo brezposelnosti, trajanje brezposelnosti oz. na verjetnost nastopa brezposelnosti v različnih sektorjih, ciljni regiji, okrožju ali državi

Študija	Proučevano obdobje	Proučevane države	Ocenjevanje	Rezultat
Winkelmann, Zimmermann (1993)	1973-1984	Nemčija	Vpliv deleža migrantov na pogostost brezposelnosti v različnih sektorjih Vpliv dvakratnega deleža migrantov na pogostost brezposelnosti v različnih sektorjih Vpliv štirikratnega deleža migrantov na pogostost brezposelnosti v različnih sektorjih	+ (majhen vpliv) + (znaten vpliv) + (znaten vpliv)
Muehleisen, Zimmermann (1994)	1984-1989	Nemčija	Vpliv deleža migrantov na brezposelnost po različnih sektorjih	0 (statistično neznačilen vpliv)
Pischke, Velling (1994)	1985-1989	Nemčija	Vpliv neto priliva migrantov na stopnjo brezposelnosti v različnih okrožjih	0 (statistično neznačilen vpliv)
Hatzius (1994)	1984-1991	Nemčija	Vpliv neto priliva migrantov na zaposlenost in brezposelnost v različnih regijah	0 (statistično neznačilen vpliv)
Velling (1995)	1988-1993	Nemčija	Vpliv deleža migrantov na stopnjo brezposelnosti v različnih regijah v primeru Migriranja Nemcev (vključno z etničnimi) Migriranja iz držav EU Migriranja izven držav EU Migriranja sezonskih delavcev Migriranja pogodbenih delavcev	+0,19% ¹ +0,05% +0,05% 0 (statistično neznačilen vpliv) 0 (statistično neznačilen vpliv)
Gang/Rivera-Batiz (1994a)	1986-1989	Nemčija	Vpliv deleža migrantov v regijah na verjetnost brezposelnosti domačina	0 (statistično neznačilen vpliv)
Winter-Ebmer-Zweimueller (1997)	1988-1991	Avstrija	Vpliv deleža migrantov na stopnjo brezposelnosti avstrijskih delavcev v proizvodnji Vpliv deleža migrantov na trajanje brezposelnost avstrijskih delavcev v proizvodnji	0 (statistično neznačilen vpliv) +
Winter-Ebmer-Zimmermann (1998)	1987-1994 (Nemčija) 1985-1994 (Avstrija)	Avstrija, Nemčija	Vpliv deleža migrantov v industriji na zaposlenost domačinov v Avstriji vsi migranti skupaj Nemčiji vsi migranti skupaj migranti iz Vzhodne Evrope etnični Nemci	-0,131% ² 0 (statistično neznačilen vpliv) +1,039% 0 (statistično neznačilen vpliv)
Dolado, Jimeno and Duce (1996)		Španija	Vpliv deleža migrantov na zaposlenost manj izobraženih domačinov	- (majhne vpliv)
Hunt (1992)	1962	Francija	Vpliv pritoka Alžircev na brezposelnost	0,2 odstotnih točk ³

¹ Razlaga rezultata: Porast deleža etničnih Nemcev za 1% povzroči porast povprečne regionalne brezposelnosti za 0,19%.

² Razlaga rezultata: Porast deleža migrantov v industriji za 1 odstotno točko zmanjša rast zaposlenosti domačinov za 0,13%.

³ Če se poveča delež migrantov za 1% se poveča stopnja brezposelnosti na trgu dela v Franciji za 0,2 odstotne točke.

Vir: Winter-Ebmer-Zimmermann, 1998, str. 1-9 in 27-28; Bauer, Zimmermann, 1999, str.55-64 in dodatek lastnega pregleda določenih študij.

Kritično vrednotenje predpostavke popolne zamenljivosti domačih delavcev z migranti

Borjas (1993, str. 191-192) kritično predstavlja tri pogoje, ki morajo biti zagotovljeni, da velja predpostavka popolne zamenljivosti domačih delavcev z migranti (one-to-one basis):

- število delovnih mest v določeni ekonomiji je nespremenljivo oz. fiksno določeno. Ker z pritokom vpliva migrantov ne pride do gospodarske rasti, vsak na novo zaposleni delavec pomeni hkrati brezposelnost drugega delavca. Ugovor tej trditvi predstavlja dejstvo, da rast prebivalstva (ne glede ali preko pritoka migrantov ali višje rodnosti v državi) poveča povpraševanje po dobrinah in storitvah ter tudi po delu.
- domači delavci so popolnoma zamenljivi z migranti na trgu dela (v proizvodnji). To pomeni, da morajo imeti migranti povsem enako izobrazbo kot domači delavci. Pri tem se postavlja vprašanje, zakaj bi delodajalec odpustil domačega delavca za enako izobraženega migranta (nenazadnje bi to pomenilo za delodajalca dodaten strošek).
- migranti so pripravljene vzeti delo enako izobraženega domačega delavca za nižjo plačo. Ugovor sledi iz pomanjkanja dokaza, da so migranti cenejši od enako izobraženih domačih delavcev.

SLOVARČEK POJMOV IN KRATIC

Angleški izraz	Slovenski prevod
<i>buffet zone</i>	vmesna cona (države CEFTA predstavljajo »buffet zone«, saj imajo vlogo tako izvorne države napram EU kakor ciljne države napram ostalim državam proti jugu in vzhodu)
<i>Sending country</i>	izvorna država migrantov (odseljencev)
<i>Receiving country</i>	ciljna država migrantov (priseljencev):
<i>Fertility rate</i>	rodnost
<i>Guest workers,</i> <i>Gastarbeiter</i>	zdomec
<i>Indikator asimilacije</i>	pove v koliko se izobrazbena struktura druge generacije migrantov izboljšuje oz. se približuje izobrazbeni strukturi domačinov
<i>Resource costs</i> »Aussiedler«	stroški virov so (etnični) Nemci, ki so se priselili iz CEEC. Neto migracijski tok v obdobju 1988-93 je znašal približno 1,3 milijona oseb, od tega je bila stopnja zavrnitve teh ljudi 10%
»Uebersiedler«	so Nemci, ki so se preselili iz Vzhodne (DDR) v Zahodno Nemčijo (BRD). Neto migracijski tok teh ljudi je v obdobju 1988-1993 znašal okoli 1 milijon, pri čemer so bili vsi takoj deležni enakih pravic kot zahodni Nemci.
<i>Segmentacija trga dela</i>	razdelitev trga dela na več skupin delojemalcev po etnični pripadnosti
<i>Segmentacija trga</i>	razdelitev trga na več skupin povpraševalcev glede na določene značilnosti
<i>CEEC (Central and Eastern European Countries)</i>	Srednje in Vzhodno Evropske Države
<i>CEEC5</i>	Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška, Slovenija (države CEFTA)
<i>CEEC10</i>	Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška, Slovenija, Romunija, Bolgarija, Litva, Latvija, Estonija
PPP (Purchasing Power Parity)	pariteta kupne moči
<i>BDP</i>	Bruto domači proizvod
<i>BDP_{p.c.}</i>	Bruto domači proizvod na prebivalca
<i>IOM</i>	International Organisation for Migration